

Projekt Pædagogisk Massage

Afsluttende evaluering

Juli 2009

Projekt Pædagogisk Massage
Afsluttende evaluering

Rapporten er udarbejdet af:

Region Midtjylland

Center for Kvalitetsudvikling

Olof Palmes Allé 15

8200 Århus N

Konsulent Christina Laugesen

E-mail: Christina.Laugesen@stab.rm.dk

Tlf.: 87 28 49 48

Bestillingsnr.: 177

© Center for Kvalitetsudvikling

Indholdsfortegnelse

Indledning	5
Baggrund	5
Formål	6
Evalueringsdesign	7
Udvikling af dokumentationsmateriale	7
Midtvejsstatus	7
Audit af udvalgte massageforløb	8
Den afsluttende rapport	8
Om pædagogisk massage	9
Hvad er pædagogisk massage?	9
Hvordan virker det?	9
Hvem kan modtage pædagogisk massage?	9
Rammerne omkring pædagogisk massage	9
Projektforløbet	11
Projektperioden	11
Målgruppe	11
Rammer og vilkår i projektet	12
Dobbeltrøller	12
Forberedelser før projektstart	13
Udvælgelse af unge i projektet	13
Fokusområder i projektforløbet	14
Dokumentation	17
Arbejdsnotater	17
Opsamlingsnotater	17
Interviews	18
Resultater fra projektforløbet	19
Præsentation af de unge i projektet	21
Hvordan opleves og vurderes pædagogisk massage?	32
En samlet oversigt	32
Virkningens varighed	39
Delkonklusion 1	41
Afrapportering af auditforløbet	43
Design og proces	43
Opsamlingens form og indhold	46
Resultater og anbefalinger	49
Vurdering af Hannes udbytte af pædagogisk massage	49
Virkning af pædagogisk massage for Hanne	50
Vurdering af Kates udbytte af pædagogisk massage	53
Virkning af pædagogisk massage for Kate	54
Vurdering af Lises udbytte af pædagogisk massage	58
Virkning af pædagogisk massage for Lise	59
Vurdering af Antons udbytte af pædagogisk massage	62
Virkning af pædagogisk massage for Anton	63
Delkonklusion 2	66
Sammenhæng med den øvrige behandling	67
Tværgående samarbejde og organisering	68

Formål og rækkevidde.....	69
Evalueringmæssige konklusioner	71
Litteraturliste.....	73
Bilagsoversigt	74

Indledning

Baggrund

Projekt Pædagogisk Massage på Ungdomshjemmet Holmstrupgård tog sin begyndelse i efteråret 2006 med udgangspunkt i et ønske om at afprøve og dokumentere virkningen af pædagogisk massage for unge med svære psykiatriske lidelser.

Holmstrupgård er et ungdomshjem med dag- og døgnbehandling for unge fra 14 år, beliggende i Region Midtjylland. De unge kan have svære psykiatriske lidelser af skizofren karakter, spise- eller personlighedsforstyrrelser, hjerneorganiske vanskeligheder eller kontaktvanskeligheder.

Projektet skal ses som en del af en større pædagogisk indsats på Holmstrupgård; en indsats, der har fokus på at udvikle og afprøve metoder og pædagogiske redskaber, som understøtter de unges trivsel og udvikling.

Projekt Pædagogisk Massage er en del af denne overordnede målsætning, og projektet er opstået ud fra et ønske om at kunne tilbyde unge med svære psykiatriske lidelser et supplement til den øvrige behandling med henblik på at lindre den svære tilstand, de unge ofte befinder sig i.

Projektet blev igangsat 1. marts 2007 med socialpædagog og pædagogisk massør Birte Bloch Jørgensen som projektleder og massør, og udviklingsmedarbejder Karen Lundtofte som projekt- og proceskoordinator. Forstander Knud Byskov har været projektansvarlig.

Leder af Center for Pædagogisk Massage, Eirik Tollefsen har fungeret som supervisor for Birte Bloch Jørgensen i forbindelse med såvel det pædagogiske massagearbejde som belysning af projektet fra forskellige indgangsvinkler.

Denne evaluering markerer slutningen på projektet og bygger videre på midtvejsevalueringen fra juni 2008. Evalueringen beskriver resultater og erfaringer fra projektet, baseret dels på en samlet vurdering af det omfattende dokumentationsmateriale, der er indsamlet undervejs i forløbet og dels på en grundig gennemgang af fire massageforløb ved hjælp af auditmetoden.

Evalueringen af projektet sker i et samarbejde mellem intern evaluator, Birthe Bloch Jørgensen og Christina Laugesen fra Center for Kvalitetsudvikling, Region Midtjylland, der er ekstern evaluator af projektet.

Formål

Udover at indgå i en overordnet målsætning med at afprøve og udvikle nye pædagogiske metoder på Holmstrupgård har der været formuleret flere selvstændige formål med projektet.

For det første har selve igangsætningen af Projekt Pædagogisk Massage haft et mål i sig selv; at kunne tilbyde flere unge på Holmstrupgård et *frirum* i form af pædagogisk massage, som skaber øget velvære og trivsel i den unges hverdag. Pædagogisk massage er imidlertid mere end blot et frirum, der lindrer fysiske spændinger. I forlængelse heraf har der derfor også været opstillet en række overordnede målsætninger for massage som pædagogisk redskab:

- At give den unge omsorg, tryghed, ro og lindring fra svære symptomer
- At reducere psykisk og fysisk anspændthed/spændinger
- At formindske brugen af beroligende medicin, som gives ved særligt behov, fx angst og uro
- At styrke den unges selvværd gennem oplevelse og bevidstgørelse om sin værdi i sig selv
- At skabe grundlag for velvære, trivsel og mulighed for overskud til positiv udvikling og læring
- At give den unge mulighed for at opleve et tillidsfuldt og fortroligt samspil med en anden, og hermed mulighed for at arbejde med sociale relationer

For det andet har et vigtigt formål med projektet været systematisk og målrettet at indsamle dokumentation for projektforsøget og afprøvning af pædagogisk massage. Dette med henblik på at indsamle erfaringer med metodens virkning i forhold til de opstillede målsætninger ovenfor.

Hovedformålet med *evalueringen* af projektet kan sammenfattes i følgende:

- Systematisk at indsamle dokumentation for i hvilket omfang og på hvilket område de unge, der deltager i projektet, har fået et positivt udbytte af pædagogisk massage
- At afdække om pædagogisk massage er medvirkende til at lindre de unges belastende psykiske symptomer, herunder reducere psykiske og fysiske spændinger

I forbindelse med præsentation af formål og målsætninger fra projektets opstart er det vigtigt at påpege, at projektet fra opstart og frem til skrivende stund hele tiden har udviklet sig; dokumentationsmaterialet er blevet tilpasset og forfinet, de unges målsætninger revideret, og det overordnede fokus i projektet har ændret sig i takt med, at erfaringerne fra projektet er blevet flere.

Det til trods, så har de indledende mål med både selve massagen og evalueringen af projektet hele vejen igennem været vigtige pejlemærker for arbejdet i projektet og for evalueringens tilrettelæggelse.

Denne afsluttende evaluering samler op, hvor midtvejsevalueringen slap og giver dermed en samlet vurdering af erfaringerne med pædagogisk massage på Holmstrupgård og afslutter det store arbejde, der har været udført af de mange involverede i projektet.

Evalueringsdesign

Denne afsluttende evaluering er en del af et større evalueringsdesign for evalueringen af Projekt Pædagogisk Massage i sin helhed. Projekt Pædagogisk Massage strækker sig over perioden marts 2007 til maj 2009 og udformningen af evalueringsdesignet afspejler dette relativt lange projektførløb. Evalueringen bygger dels på et stort dokumentationsmateriale indsamlet gennem hele projektperioden, samt en systematisk gennemgang af 4 ungeførløb ved projektets afslutning. Evalueringen af projektet er opdelt i to dele; midtvejsevalueringen fra juni 2008, samt denne evalueringsrapport, der markerer projektets afslutning.

Arbejdet med evalueringen efter udvikling og godkendelse af evalueringsdesign kan opdeles i fire faser:

1. Udvikling af dokumentationsmateriale og igangsætning af dataindsamling
2. Midtvejsstatus med udgangspunkt i det indsamlede materiale
3. Gennemgang af 4 cases med udgangspunkt i auditmetoden
4. Udarbejdelse af afsluttende rapport

Udvikling af dokumentationsmateriale

Første fase i evalueringen af Projekt Pædagogisk Massage har været at udvikle et dokumentationsmateriale til brug for hver enkelt massagesession og som redskab til løbende opfølgning og status undervejs i projektet. Dette dokumentationsmateriale har tjent flere formål. For det første har dokumentationsmaterialet været et vigtigt pædagogisk redskab i forbindelse med massørens arbejde med de unge. Et arbejde, der har indbefattet, at deltagerne i projektet har sat sig individuelle mål med massagen og arbejder aktivt med disse undervejs. For det andet har materialet tjent et vigtigt formål som dokumentation af hvert enkelt forløb til brug i forbindelse med både midtvejsstatus og i denne afsluttende rapport.

Udviklingen af dokumentationsmaterialet har været en løbende proces, hvor materialet er blevet tilpasset og forfinet undervejs i processen. I denne proces har hensynet til såvel materialets anvendelighed i det pædagogiske arbejde, som dets anvendelse i den efterfølgende evaluering haft betydning.

Arbejdet med at udvikle dokumentationsmateriale og en nærmere præsentation af de forskellige arbejdsredskaber, der er brugt i projektet, følger i afsnittet om dokumentation.

Midtvejsstatus

Evalueringens anden fase bestod af en midtvejsstatus fra juni 2008, som gav en første indikation af, hvordan pædagogisk massage blev vurderet af de unge og af massøren selv.

Data i midtvejsstatus bestod, som i nærværende evaluering, af arbejdsnotater fra hver enkelt massagesession, opsamlingsnotater og interviews med alle deltagere gennemført af intern evaluator (Se bilag 1, 2, 3 og 4). Derudover har tre interne notater, der giver en status over projektets udvikling fra start til slut, været inddraget i evalueringen som baggrundsmateriale i beskrivelsen af det hidtidige projektførløb.

Audit af udvalgte massageforløb

Tredje fase i evalueringen af Projekt Pædagogisk Massage bestod af et auditforløb, som havde til hensigt at udfolde og nuancere de foreløbige resultater fra midtvejsevalueringen. Auditmetoden er en kvalitativ metode, der anvendes til en systematisk og fokuseret vurdering af et forløb i et bagudrettet perspektiv. I auditforløbet blev der opstillet en række temaer og vurderingsspørgsmål, der fungerede som retningslinjer for evalueringen af de udvalgte forløb. På baggrund af disse blev der afholdt en såkaldt audit, hvor de udvalgte forløb blev systematisk vurderet og drøftet af et fagligt panel.

I forbindelse med auditforløbet blev der udvalgt 4 forløb under hensyntagen til en række kriterier. Dels var det væsentligt både at udvælge forløb, hvor pædagogisk massage havde vist sig særlig virksom, set i forhold til projektets målsætninger og forløb, hvor massagen vurderes at have fungeret mindre godt. Samtidig var det vigtigt at begge afdelinger var repræsenteret i auditforløbet. Se en nærmere beskrivelse af udvælgelseskriterier i afsnittet om auditforløbets afrapportering.

Den afsluttende rapport

Projekt Pædagogisk Massage afsluttes med nærværende rapport, der også sammenfatter resultatet af den afviklede audit. Dertil kommer en sammenfatning af resultaterne af den systematiske dokumentation, der har været indsamlet gennem hele projektforløbet for de i alt 11 unge, der har deltaget i Projekt Pædagogisk Massage.

Om pædagogisk massage

Hvad er pædagogisk massage?

Pædagogisk massage er et pædagogisk redskab, hvor der arbejdes med følesansning, kropsbevidsthed og styrkelse af den unges selvopfattelse. At modtage følesanseindtryk gennem huden har stor indvirkning på, hvordan en ung har det både fysisk og psykisk - og på, hvordan den unge oplever sig selv og det at være til. Aktivering af følesansen sker gennem massagens berøring, de forskellige greb, tryk og strøg.

Hvordan virker det?

De forskellige variationer, rytmer og gentagelser i massagen har en beroligende effekt og virker afslappende på spændingstilstande i kroppen. Den unge opnår herved både mental og fysisk velvære. Pædagogisk massage er baseret på et samspil mellem giver og modtager. Begge parter påvirker og bidrager til forløbet. Den verbale og nonverbale kommunikation går begge veje.

Fysiske og psykiske belastninger og oplevelser sætter sig i kroppen. Massagen virker afslappende på disse spændingstilstande i kroppen ved at den energi, som ellers var bundet til disse, nedtones eller frigøres. Dette til stor velvære for modtageren. Erindringer om tidligere oplevelser og følelser, som kroppen gemmer på, kan dukke op under massagen. Erindringer af både positiv og negativ art oplagres i såvel krop som psyke. Disse erindringer kan både være behagelige og smertefulde, og de kan føre til forskellige følelsesmæssige reaktioner og følelsesudladninger. At blive bragt i forbindelse med disse kan åbne for en dybere erkendelse og forståelse af sig selv, alt efter modtagerens forudsætninger.

Hvem kan modtage pædagogisk massage?

Mennesker, som afviser berøring eller pædagogisk massage, skal som udgangspunkt respekteres for deres afvisning. Mennesker, som massøren har en faglig underbygget forestilling om vil kunne have glæde af at modtage berøring og massage, skal mødes med indføling og respekt for at skabe åbning for berøring og massage og herigennem give den pågældende mulighed for at blive motiveret for et massageforløb (Tollefsen 2002:137). I Projekt Pædagogisk Massage på Holmstrupgård deltager kun unge, som frivilligt har ønsket at modtage massage.

Rammerne omkring pædagogisk massage

Rammerne omkring pædagogisk massage er præget af ro og nærvær, en høj grad af etik og at møde modtageren, der hvor modtageren er, og med de forudsætninger vedkommende har. Den nærhed og fortrolighed, som opstår i forbindelse med massagen, skaber tillid, og er medvirkende til, at den unges motivation og evne til at indgå i sociale sammenhænge styrkes og udvikles.

Projektforløbet

Projektperioden

Idéen om Projekt Pædagogisk Massage så dagens lys allerede i efteråret 2006. 1. marts 2007 blev en opstart af projektet muliggjort på baggrund af projektstøtte fra BUPL og SL's Udviklings- og Forskningsfond. Den samlede projektperiode løber fra 1. marts 2007 – 1. juni 2009.

Målgruppe

Pædagogisk massage tilbydes som pilotprojekt til unge på to afdelinger på Holmstrupgård, afdelingerne Pilen og Engen.

Afdelingen Pilen modtager normalt begavede unge med svære psykiatriske lidelser af f.eks. skizofren karakter, depressioner mv. Symptomerne viser sig fortrinsvis i form af indadreagerende og selvskadende adfærd. De unge er eller har ofte været i en psykotisk tilstand. De unge er karakteriseret ved perioder med forvrænget virkelighedsopfattelse, hallucinationer, nedsat energi, følelsesmæssig forvirring, kognitive vanskeligheder og vanskeligheder med i at indgå i og turde være i sociale relationer.

På Engen modtages normalt begavede unge med psykiatriske problemstillinger i form af svære personlighedsforstyrrelser og/eller alvorlige spiseforstyrrelser. Der er tale om unge, hvor symptomerne viser sig både i form af indadreagerende og selvskadende adfærd, tvangsprægede handlinger og utilpasset og udadreagerende adfærd.

Det er kendetegnende for de unge i målgruppen, at de i perioder eller meget af tiden er præget af en eller flere af følgende problemstillinger:

- Nedsat energi og opgivenhed
- Depressive træk eller depressioner
- Hallucinationer og forvrænget virkelighedsopfattelse, for eksempel en opfattelse af kroppen, som ikke stemmer overens med virkeligheden
- Kroppen kan af den unge opleves mindre eller større end den er
- Manglende kropsfornemmelse
- Manglende selvforståelse for sammenhæng mellem fysiske fornemmelser/oplevelser og de følelser, der ligger bag
- Spændingstilstande forskellige steder i kroppen
- Psykosomatiske reaktioner
- Angst, uro, tristhed og andre følelser, som de unge har svært ved at rumme i sig selv
- Sårbarhed og lav stresstærskel
- Svært ved at mærke og afgrænse sig selv, eller modsat have overdreven grænsesætning
- Vanskelighed ved nærvær og at turde indgå i relation med andre med deraf følgende isolation

Rammer og vilkår i projektet

Der er afsat 12 timer om ugen til projektet til projektleder og pædagogisk massør, Birte Bloch Jørgensen. De to afdelinger afgiver hver 2,5 time til projektet, mens de resterende 7 timer finansieres af Holmstruppgård og BUPL og SL's Udviklings- og Forskningsfond. De tolv timer dækker over udvikling af dokumentationsmateriale, afholdelse af massage-sessioner samt arbejdet med at udfylde arbejdsnotater og gennemføre opsamlende interviews med de unge. Dertil kommer arbejde med at informere om projektet til forældre og andet personale før opstart og undervejs i projektet. Undervejs har det vist sig, at denne tidsramme ikke har været realistisk, fordi der særligt i starten har været et væsentligt timeforbrug til at udvikle dokumentationsmateriale. Dertil kommer tid til løbende at udfylde arbejds-, status- og opsamlingsnotater. Fra januar 2008 blev der på baggrund heraf givet en ekstra bevilling på 8 timer pr. måned til dokumentationsarbejde i resten af projektperioden.

På grund af det begrænsede antal projekttimer er antallet af pladser i projektet justeret ned undervejs fra 7 til 6 unge, som alle modtager massagen en gang ugentligt. Ved afslutning af et forløb, starter et nyt forløb med en ny ung op. På sigt kan det vurderes, om det vil gavne projektet at nedjustere antallet af pladser yderligere fra 6 til 5, for bl.a. at frigive tid til at etablere et tættere samarbejde mellem tilbuddet om pædagogisk massage og de to medvirkende afdelinger. For at få større viden om betydningen af pædagogisk massage og for at få det rette udbytte af massagen som pædagogisk redskab er det nødvendigt at skabe en større integration mellem pædagogisk massage og de øvrige behandlingsindsatser. Omvendt er det også væsentligt, at arbejdet med at dokumentere projektet ikke udhuler massagetiden med de unge. Alle unge, der deltager i projektet får et stort udbytte af massagen her og nu, og fordelingen af projekttimer må derfor fremadrettet finde en balance, der tilgodeser begge behov. Efter overvejelser af denne problematik er antallet af 6 pladser i projektet af gangen blevet bibeholdt. Problemstillingen er dog fortsat relevant i vurderingen af antal pladser i en videreførelse af tilbuddet udover projektperioden.

Dobbeltrøller

Projektleder Birte Bloch Jørgensen er udover at være pædagogisk massør også kontaktpædagog på Afdelingen Pilen. Konsekvenserne af denne dobbelttrølle er undervejs i forløbet blevet grundigt diskuteret, og det vurderes, at selv om rollen som kontaktpædagog har både fordele og ulemper, har fordelene i form af et indgående kendskab til de unge og deres aktuelle problemstillinger været det altoverskyggende i massagesessionerne med Pilens unge. I opstartsfasen har det gensidige kendskab givet et naturligt fundament af tillid, som har været positivt i arbejdet med pædagogisk massage. Undervejs har en enkelt ung dog påpeget, at uafsluttede konflikter fra hverdagen på afdelingen kan skabe frustration og mindske udbyttet af den pædagogiske massage. For de unge, hvor Birte Bloch Jørgensen fungerer som både pædagog og pædagogisk massør bliver massagen i mindre grad et frirum fra livet på afdelingen, omvendt giver dobbelttrøllen mulighed for at skabe en bedre sammenhæng mellem de problematikker, der arbejdes med på afdelingen og i den pædagogiske massage.

Birte Bloch Jørgensen fungerer samtidig også som intern evaluator og har igennem hele projektførelsen forestået alt arbejdet med at indsamle dokumentationsmateriale. Også denne dobbelttrølle har såvel fordele som ulemper.

Vurderet i lyset af projektets hovedfokus, at afprøve og dokumentere pædagogisk massage, har rollen som intern evaluator været en fordel i arbejdet med at tilpasse og udvikle et

dokumentationsmateriale, der har relevans og kan anvendes i det pædagogiske arbejde. I en evaluermæssig sammenhæng kan det tætte samspil med og kendskabet til de unge gøre det sværere at bevare en kritisk distance og vurdere virkningen af massagen fra et mere generelt perspektiv. For at højne validiteten af evalueringsdesignet bliver analyse og sammenfatning af resultater i midtvejsstatus, samt afvikling af auditforløbet forestået af de eksterne evaluører. Derudover er dokumentationsmaterialet revideret og tilpasset i et samarbejde mellem projektleder og ekstern evaluør. Endelig har Eirik Tollefsen, som tidligere nævnt, gennem hele forløbet fungeret som supervisor for Birte Bloch Jørgensen.

Forberedelser før projektstart

Før projektets opstart 1. marts 2007 har der pågået en række aktiviteter af forskellig art. En oversigt over disse aktiviteter kan fungere som en tjekliste for andre, der påtænker opstart af pædagogisk massage:

- Afklaring af finansiering, herunder søgning af midler til projektet gennem eksterne fonde
- Afklaring af rammer for ansættelse og supervision
- Indretning og indkøb til massagerum
- Udarbejdelse af arbejdsnotatskemaer og dokumentationsskemaer (i samarbejde med supervisor og ekstern evaluør)
- Udvikling af kriterier for udvælgelse af unge
- Skemaplanlægning i samarbejde med skoleleder
- Oplæg om pædagogisk massage for personale og forældre

Udvælgelse af unge i projektet

Før projektstart blev i alt 7 unge udvalgt til at deltage i projektet, heraf 3 unge fra afdeling Engen og 4 fra afdeling Pilen. De to medvirkende afdelinger har selv truffet beslutning om, hvilke unge der skulle have tilbuddet om massage.

På afdeling Engen besluttede afdelingsleder og personale, hvilke unge, de ønskede, skulle deltage. Generelt var der stor interesse fra både de unge og deres kontaktpersoner mht. ønsket om, at den enkelte unge kunne deltage i projektet. Ingen af de unge havde før modtaget pædagogisk massage, men flere var kendt med at få massage.

På afdeling Pilen blev det drøftet, hvilke unge der skulle deltage, bl.a. ud fra projektleders forslag om, hvem der kunne have særlig behov for og glæde af at modtage massage. Det blev fra projektets start 3 unge, som før har modtaget pædagogisk massage i både kort og længere varende perioder. Derudover en helt nyindflyttet ung, som ikke havde modtaget pædagogisk massage før.

De overordnede kriterier for at kunne deltage i projektet blev defineret som følger: En ung kan deltage i projektet, hvis den unge

- er motiveret for at deltage i projektet
- er motiveret for at modtage massage
- er indstillet på at forsøge et stabilt fremmøde

- accepterer, at medvirke til at udfylde arbejdsnotatskemaer efter hver session, samt opsamlingskemaer ca. hver 3-4 måned, og at disse bruges som dokumentationsmateriale
- underskriver samtykkeerklæring i forhold til deltagelse i projektet og evaluering af projektet

Som tidligere nævnt blev antallet af unge i projektet justeret undervejs fra syv til seks unge. I alt 11 unge har alt i alt deltaget i Projekt Pædagogisk Massage og de unge, der er kommet til undervejs i forløbet har været visiteret med afsæt i samme kriterier som beskrevet ovenfor.

I afsnittet 'Resultater' følger en nærmere præsentation af de medvirkende unge i projektet.

Fokusområder i projektføreløbet

Opstart

Fokus i projektet fra opstart og frem til midtvejsstatus har været at få igangsat massageforløbene, udarbejde dokumentationsmateriale og arbejde aktivt med de unges og massagegivers mål med massagen.

I de enkelte massagesessioner er der arbejdet med:

- Tilvænning til pædagogisk massage
- Opbygning af kontakt og tillid
- Opbygning af genkendelighed, vaner og rutiner i forbindelse med massagesessioner, det vil sige samtale inden massagen, udfyldelse af skemaer, lave målformulering, opgaver til næste session mv.

Udarbejdelse af målformuleringer

Målformuleringer er udarbejdet for og med hver enkelt ung. Ved opstart af massageforløbet skete dette ca. 2-3 mdr. inde i projektføreløbet. I udgangspunktet var målsætningen, at målformuleringerne skulle udarbejdes ved start i projektet, men i opstartsfasen viste det sig nødvendigt at komme godt i gang med at udfylde arbejdsnotater og lære de unge bedre at kende, inden målformuleringerne blev lavet. I den sidste periode af projektføreløbet blev målformuleringerne dog udarbejdet kort efter opstart.

Målformuleringer blev udformet i et samarbejde mellem pædagogisk massør, de unge og deres kontaktpersoner. Kontaktpersonerne bidrog ved at udarbejde et kort notat om baggrunden for, hvorfor den unge var valgt til projektet, samt refleksioner over, hvilke forhold de unge kunne have brug for at arbejde med.

I forbindelse med massageforløbet med Engens unge har pædagogisk massør haft en kort snak med afdelingens psykolog om hver enkelt ung, den unges problematik og hvad der bliver arbejdet på med den unge. Med hensyn til Pilens unge, har Birte Bloch Jørgensen, i kraft af sin tilknytning til afdelingen, haft den fordel at kende de unge godt på forhånd.

Afrunding

I den sidste del af projektet har de unges udvikling i massageforløbene og en forsat udvikling og udbygning af kontakt og tillid været omdrejningspunktet for massagegiver. Derudover har

samarbejde med afdelinger og kontaktpersoner og udvikling af dokumentationsmateriale også været et løbende fokuspunkt undervejs. Endelig har der været fokus på at forberede de unge på projektets afslutning og afrunde massageforløbene.

Dokumentation

Som tidligere nævnt har dokumentation været en central del af afprøvningen af Pædagogisk Massage på Holmstrupgård. Projektleder Birte Bloch Jørgensen har fra projektets start arbejdet systematisk med at afprøve og udvikle dokumentationsmaterialet, så det passer til projektet. Der er med udgangspunkt i Eirik Tollefsens arbejdsnotatskemaer udviklet dokumentations- og arbejdsnotatskemaer til brug for hver massagegang og opsamlingsnotater til brug ca. hver 3. måned i massageforløbene. Udviklingen af skemaerne er drøftet med Eirik Tollefsen samt afdelingspsykologer fra Pilen og Engen, og er løbende revideret og tilpasset i samarbejde med ekstern evaluatør.

Arbejdsnotater

Både massagegiver og massagemodtager udfylder hver især et arbejdsnotat efter hver massagesession. Skemaet er dels dokumentation for massagens mål, indhold, omfang og virkning, dels et arbejdsredskab i forhold til opfølgning fra gang til gang. Samtidig giver arbejdsnotaterne detaljeret viden om den unge og massagegivers vurdering af massagen over et længere forløb. Skemaerne anvendes således aktivt, som et redskab til at arbejde med konkrete problemstillinger fra gang til gang, samtidig med, at materialet udgør en selvstændig dokumentation af forløbet, der sendes til evaluatør en gang om måneden.

I det pædagogiske arbejde anvendes skemaerne til de unge som et redskab til at skærpe den unges fokus på forventninger til massagen og virkningen af massagen. Derudover sætter skemaerne fokus på de unges generelle trivsel i den forgangne uge, og de anvendes som et redskab til få de unge til at reflektere over og sætte ord på de problemstillinger, der optager dem lige nu.

Den unges skema indeholder bl.a. spørgsmål om:

- Massagens virkning i forhold til den unges konkrete mål med massagen
- Virkningens varighed i tid
- Ønsker om massageform og –mål
- Oplevelse af massageforløbet
- Eventuelle ønsker om opfølgning og kommentarer i øvrigt

Massagegivers skema indeholder bl.a.

- Beskrivelse af helhedsindtrykket af den unge inden og efter massagen
- Beskrivelse af aftaler om massageform
- Beskrivelse af massageforløb
- Sammendrag af samtale
- Beskrivelse af den unges opgave
- Eventuelle overvejelser om opfølgning og fagligt samarbejde

For at se arbejdsnotatskemaerne i sin helhed se Bilag 1 og 2.

Opsamlingsnotater

Efter hver 3. måned udfyldes opsamlingsnotater, der giver den unge mulighed for at reflektere over massageforløbet set i et længere tidsperspektiv. Formålet med opsamlingsnotaterne er at tydeliggøre udviklingen i massageforløbet i de seneste tre måneder ved at gøre status i forhold til forventninger, målsætninger og virkning af

pædagogisk massage. Som det er tilfældet i forbindelse med arbejdsnotaterne er der også her et skema til både den unge og massagegiver.

Opsamlingsnotatet til de unge er bygget op omkring samme temaer som arbejdsnotatet, mens opsamlingsnotatet til massagegiveren åbner op for en bredere vurdering af forløbet i forhold til konkrete målsætninger og gennemgående temaer i samtalen før og efter massagen (Se Bilag 3 og 4).

Interviews

Endelig er der af intern evaluator gennemført 1-5 uddybende interview med hver af de medvirkende unge til brug ved midtvejsevaluering og den afsluttende evaluering. I interviewet bliver den unges vurdering af virkning af pædagogisk massage på en række forskellige områder afdækket, herunder bl.a. om massagen indtil videre har haft en virkning i forhold til:

- Fysiske spændinger
- Ro
- Fysisk velvære
- Energieniveau
- Aktivitetsniveau
- Glæde
- Nattesøvn
- Kropsfornemmelse
- Holdning
- Accept af kroppen
- Fornemmelse for grænser
- Egen bevidsthed
- Psykisk velvære
- Reduktion af belastende psykiske symptomer
- Reduktion af angst
- Reduktion i selvskadende tanker
- Reduktion i selvskadende handlinger
- Reduktion i beroligende medicin

Også selve arbejdet med at udfylde arbejds- og statusnotater afdækkes i det opsamlende interview. Interviewguiden i sin helhed forefindes i Bilag 5.

Resultater fra projektforløbet

Dette afsnit præsenterer de samlede erfaringer og vurderinger af pædagogisk massage gennem hele projektforløbet. Resultaterne af Projekt Pædagogisk Massage skal dog ses som to dele, der spiller sammen: Præsentation af resultaterne af det dokumentationsmateriale, der har været indsamlet for de i alt 11 forløb (dette afsnit), samt en afrapportering af den afholdte audit, der gav mulighed for at gå i dybden med 4 udvalgte forløb. Dette afsnit giver en status på resultaterne af det samlede projektforløb, mens de to efterfølgende afsnit præsenterer auditforløbet og resultaterne heraf.

Et blandt flere formål med auditten var at diskutere mere generelle problemstillinger i forhold til hvilke unge, der i særlig grad kan profitere af pædagogisk massage, og rapporteringen fra auditforløbet afsluttes derfor med en diskussion af dette på baggrund af de foreløbige erfaringer.

Nærværende afsnit indledes med en præsentation af de 11 unge, der har deltaget i projektet frem til den afsluttende evaluering. De unge er anonyme i projektet, og de navne, der anvendes er opdigtede. Ved opgivelse af alder, er det alder ved start i projektet, der angives. I præsentationen lægges vægt på de unges problematikker og evt. psykiatriske diagnoser, samt konkrete ønsker til den pædagogiske massage.

De unge har hver især i forbindelse med opstart af massageforløbet formuleret en række mål og ønsker for massageforløbet. I tillæg hertil har massagegiver formuleret en række pædagogiske mål med massageforløbet. Disse mål er centrale, fordi de unges og massagegivers vurdering af massagens betydning også må ses i lyset af, hvilke forventninger, de har haft til forløbet. Alene det, at de unge formulerer et konkret mål, de gerne vil arbejde med, enten i forbindelse med massagen, eller imellem massagesessionerne, kan være med til at igangsætte en positiv udvikling, hvor netop denne målsætning tildeles opmærksomhed. De unges vurderinger af virkningen af pædagogisk massage på forskellige områder, må derfor ses i forhold til, hvorvidt det enkelte område har været et fokuspunkt i massagen eller ej.

Efter præsentationen af de deltagende unge i projektet præsenteres de unges generelle vurderinger af massageforløbene. Disse vurderinger er baseret på det dokumentationsmateriale som intern evaluator har indsamlet undervejs i projektet og på intern evaluators opsamlings- og statusinterviews. De unge har udfyldt et varierende antal opsamlings- og statusinterviews, og i gennemgangen præsenteres alene resultaterne af de unges vurderinger fra det senest gennemførte interview. Afslutningsvis analyseres, om der for de længerevarende forløb kan ses en tendens til enten progression eller regression i vurderingen af udbyttet af massagen. I præsentation af de unges kvalitative oplevelser anvendes der imidlertid citater fra hele projektforløbet.

I udgangspunktet anerkendes alle udsagn fra de unge, med undtagelse af enkelte tilfælde, hvor svarene er meget usammenhængende og ikke relevante i forhold til det adspurgte.

Der gives i præsentationen af resultater fra projektet en generel gennemgang af, hvordan og på hvilke områder massagen vurderes at have en positiv virkning. Undervejs sammenholdes

de unges generelle vurderinger af massagens virkning med såvel psykisk problemkompleks, som forventninger til massagen.

Som tidligere nævnt har dokumentationsmaterialet undervejs undergået en vis udvikling og tilpasning. I sammenfatningen af de unges vurderinger af massagens virkning på forskellige områder er der derfor i nogle tilfælde ikke svar fra samtlige unge, der har deltaget. Dette skyldes, at de unge, der undervejs har afsluttet forløbet på grund af flytning eller andet, ikke er blevet stillet helt de samme spørgsmål, som de unge, der deltog i projektet ved dets afslutning.

Præsentation af de unge i projektet

Anton

Anton er 20 år og har diagnoserne F20.3: Udifferentieret skizofreni samt F.84.9: Gennemgribende udviklingsforstyrrelse, uspecificeret. Antons symptombillede består overvejende af sæere tankemønstre ofte af "pseudofilosofisk karakter" og "sort tale". Det kan således være svært for andre at følge hans tankegang. Han er i perioder svært psykotisk med hallucinationer med svære vrangforestillinger samt et nærmest uforståeligt sprog.

Målsætninger med pædagogisk massage

Antons mål/ønsker	Massagegivers mål
Blive mere bevidst om min krop/kropsbevidsthed Blive bedre til at slappe af	Arbejde med kontakt - relationer – tillid Afspænding/fysisk – psykisk velvære Kropsbevidsthed Arbejde med kontakt til – og udtryk for følelsesmæssige oplevelser

Opstartsdato

Anton startede i projektet marts 2007.

Slutdato

Anton sluttede i projektet januar 2008 efter fraflytning fra Holmstruppgård.

Varighed af forløbet

10 mdr.

Antal massagesessioner

25

Helene

Helene er ligeledes 20 år og har diagnosen F 20.0: Paranoid skizofreni.

Helenes symptomer udgøres af en meget svingende adfærd og sindsstemning, som kan veksle hurtigt mellem glad og til tider overstadig adfærd til trist og indadvendt eller vred og moderat udadreagerende adfærd. Hun har sjældent produktive psykotiske symptomer, men har enkelte "synsoplevelser", som dog ikke skræmmer hende.

Målsætninger med pædagogisk massage

Helenes mål/ønsker	Massagegivers mål
Jeg vil gerne blive mere afslappet Have færre spændinger Få en bedre kropsholdning Mindske følelsesmæssige udsving/bedre psykisk balance Blive bedre til at mærke mine grænser	Grænser/grænsesætning Mærker sig selv/kropslig tilstedeværelse Sammenhængen mellem fysiske reaktioner og psykisk balance Øge arousal niveau Fysisk/psykisk velvære – lindring af anspændthed

Opstartsdato

Helene startede i projektet marts 2007.

Slutdato

Helene sluttede i projektet juni 2008 efter fraflytning fra Holmstrupgård.

Varighed af forløbet

15 mdr.

Antal massagesessioner

33

Josephine

Josephine er 17 år og har diagnosen Tourette syndrom med vokale tics og medfølgende OCD, samt bipolar affektiv sindslidelse. Josephines symptombillede er meget komplekst, men består overvejende af tvangshandlinger og taletvang samt forskellige motoriske og verbale tics.

Målsætninger med pædagogisk massage

Josephines mål/ønsker	Massagegivers mål
Blive hjulpet igennem de problemer jeg har, så de svære problemer inde i mig bliver helet, så der er noget, der støtter til, at jeg kan komme videre i livet, end hvis jeg ikke havde fået massage Blive rolig og afslappet Få overskud til at arbejde med at tackle de svære situationer	Ro, afslapning og afstresning Skabe et "helle" i hverdagen Fysisk/psykisk velvære

Opstartsdato

Josephine startede i projektet marts 2007.

Slutdato

Josephine deltog i projektet indtil projektførløbets afslutning i januar 2009.

Varighed af forløbet

22 mdr.

Antal massagesessioner

60

Tea

Tea er også 17 år og har diagnosen F. 25.1: Skizoaffektiv psykose af depressiv karakter. Teas symptombillede er sammensat af mange forskellige symptomer af vekslende karakter, varighed og optræden. Hun kan periodisk være selvskadende, kan have synshallucinationer, have træk af spiseforstyrrelser samt udvise tvangsprægede handlinger. Symptomerne er ikke konsistente, dog er synshallucinationerne gennemgående i symptombilledet.

Målsætninger for pædagogisk massage:

Teas mål/ønsker	Massagegivers mål
Blive mere rolig Blive bedre til at håndtere, at der er/går nogen omkring mig	Arbejde med tillid Arbejde med grænser/mærke sig selv Ro/afslapning/afspænding At udtrykke sig

Opstartsdato

Tea startede i projektet marts 2007

Slutdato

Tea sluttede i projektet juni 2008 efter en periode med meget ustabil fremmøde og travlhed med aktiviteter udenfor Holmstrupgård

Varighed af forløbet

15 mdr.

Antal massagesessioner

28

Merethe

Merethe er 21 år og har diagnosen F50.0 Nervøs spisevægring/anorexia nervosa. Hendes symptombillede viser sig ved, at hun værger sig ved at spise, med stort vægttab til følge. Hun har en stor angst for at tage på med henblik på at komme til at veje det, hun skal, og har svært ved at slippe kontrollen over dette.

Målsætninger for pædagogisk massage:

Merethes mål/ønsker	Massagegivers mål
At få løsnet ryg- og nakkespændinger At blive mere opmærksom på kroppen Finde ro og slappe af At gøre noget godt og rart for mig selv	Ro Lindring af spændinger Velvære og positive oplevelser med kroppen Fokus på Merethes kropsopfattelse og støtte til en mere positiv kropsopfattelse

Opstartsdato

Merethe startede i projektet februar 2008

Slutdato

Merethe stoppede i projektet i september 2008 pga. udskrivning fra Holmstrupgård.

Varighed af forløbet

7 mdr.

Antal massagesessioner

16

Hanne

Hanne er 18 år gammel og har ikke en egentlig diagnose, men beskrives efter indlæggelse på Børne- og ungdomspsykiatriske hospital, pga. suicidaltrusler, som en meget sårbar pige med angst, selvdestruktivitet og belastningsudløste hallucinationer. Desuden er Hanne også belastet på det somatiske område, og hun har bl.a. en kronisk sygdom. Hun har haft – og har fortsat mange hospitalsundersøgelser/behandlinger, hvilket medfører ubehagelige kropsoplevelser.

Målsætninger for pædagogisk massage:

Hannes mål/ønsker	Massagegivers mål
Blive bedre til at bruge kroppen Ikke at have så ondt i kroppen Lære ikke at spænde så meget Blive bedre til at stå ud af sengen om morgenen og komme op i skole	Kontakt og omsorg Lindring af fysiske smerter og anspændthed Positive kropsoplevelser Fremme Hannes oplevelse af fysisk og psykisk velvære Øge Hannes energiniveau

Opstartsdato

Hanne startede i projektet marts 2007

Slutdato

Hanne deltog i projektet indtil projektføreløbets afslutning i januar 2009.

Varighed af forløbet

22 mdr.

Antal massagesessioner

57

Kate

Kate er 20 år og har diagnosen F43.23: Tilpasningsreaktion omfattende andre affekter.

Hun beskrives som befindende sig i det personlighedsforstyrrede spektrum.

Kates symptombillede viser sig ved angstpræget, trist og deprimeret adfærd, suicidale tanker, humørsvingninger samt selvskadende adfærd i form af at ridse sig, indtage alkohol, provokerede opkastninger og overdreven kontrol af madindtag.

Målsætninger for pædagogisk massage:

Kates mål/ønsker	Massagegivers mål
Afspænding Psykisk og fysisk velvære Få det bedre med min krop	Opbygge tillid Hjælp til at få det bedre med sin krop Kropsafgræsning

Opstartsdato

Kate startede i projektet marts 2007

Slutdato

Kate deltog i massageforløbet gennem hele projektperioden og afsluttede sig forløb januar 2009

Varighed af forløbet

22 mdr.

Antal massagesessioner

44

Asta

Asta er 17 år gammel. Hun vurderes til at være inden for det personlighedsforstyrrede spektrum. Asta har været hospitalsindlagt gentagende gange pga. selvskadning og suicidale tanker. Aastas adfærd er præget af impulsive handlinger. Hendes symptombillede viser sig ved vrede og tungsind med efterfølgende effekthandlinger.

Målsætninger for pædagogisk massage:

Astas mål/ønsker	Massagegivers mål
At få det bedre med mig selv Blive mere afslappet og mindre trist Få mere overskud til at tackle problemer Velvære	Mærke sig selv, og give udtryk for tanker/følelser og kropslige oplevelser Opbygge tillid og kontakt, med mulighed for positive kropslige oplevelser

Opstartsdato

Asta startede i projektet marts 2007.

Slutdato

Asta sluttede i projektet 1. juli 2007 på grund af fraflytning fra Holmstrupgård.

Varighed af forløbet

4 mdr.

Antal massagesessioner

7

Lise

Lise er 21 år og har diagnoserne A: F 20.9 Skizofreni, uspecificeret, samt B: R 41.8 symp og abn fund vedr. erkendelsesevne (inkl. Inferioritas intellektualis).

Lise er psykotisk funderet og sanseligt forstyrret. Hun fremtræder som en meget psykotisk pige, der er meget optaget af en indre forestillingsverden. Virker udflydende, fraværende og tilbagetrukket. Opleves til tider forpint. Lise er kropsligt forstyrret og har kropslige vrangforestillinger. Hun føler sig forkert sat sammen og har svært ved at mærke afgrænsning af hendes krop.

Målsætninger for pædagogisk massage:

Lises mål/ønsker	Massagegivers mål
Få en bedre føling med min krop Modtage massage for min velfærds skyld Føle at jeg bliver løsnet op i muskler og led Blive bedre til at slappe af Bruge massagen til at vågne lidt op Få hvile i mit indre velvære Bruge massagen til at slappe af når jeg skal lave lektier og være sammen med de andre	Øge Lises kropsbevidsthed. Arbejde med afgrænsning og tilstedeværelse i egen krop Øget arousal

Opstartsdato

Lise startede i projektet i juni 2008.

Slutdato

Lise deltog i projektet indtil afslutningen af projektperioden januar 2009.

Varighed af forløbet

7 mdr.

Antal massagesessioner

18

Mona

Mona er en 19 år gammel pige, der har følgende diagnoser: F 32.3 Depressiv enkelt episode af svær grad med psykose symptomer, samt F 60.0 Forstyrret personlighedsstruktur uden specifikation.

Monas tilstand vurderes i 2008 som værende en borderline tilstand.

Mona fremtræder som en trist og indesluttet pige, præget af tomhedsfølelse og ringe positiv forventning til sine omgivelser. Mona fremstår modløs, præget af håbløshed og har svært ved at tro på at "det kan blive bedre". Hun har svært ved at aflæse andre og svært ved at forstå samspil omkring hende. Hun opleves som emotionelt svingende og kan have svært ved at styre sit temperament. Hun er periodevis selvskadende og præget af selvmordstanker.

Mona har en ringe kropsfornemmelse og manglende forståelse for sammenhæng mellem fysiske symptomer, og hvordan hun har det følelsesmæssigt. Hun har svært ved at mærke sig selv og sætte grænser.

Målsætninger for pædagogisk massage:

Monas mål/ønsker	Massagegivers mål
Slappe af – blive mere afslappet Smertelindring Bedre kunne mærke mig selv	Positive kropsoplevelser Styrke Monas kropsfornemmelse Afspænding – lindring af smerter pga. spændinger Arbejde hen imod en forståelse af sammenhæng mellem krop og følelser

Opstartsdato

Mona startede i projektet oktober 2008.

Slutdato

Mona deltog i projektet indtil afslutningen af projektperioden januar 2009.

Varighed af forløbet

3 mdr.

Antal massagesessioner

9

Beth

Beth er en 19 år gammel pige.

Diagnosen depressiv tilstand af svær grad med psykotiske symptomer blev stillet i 2006 og Beth fik diagnosen skizofren i foråret 2007.

Beth fremtræder som en bekymret og indesluttet pige. Hun virker mistroisk og er ofte præget af paranoide tanker. Hun er tiltagende psykotisk. Synshallucineret, hvor hun ser mange skræmmende og ubehagelige ting. Beth får pludselige vredesudbrud, hvor hun kan smide med de ting, hun har i hånden og løbe ind på værelset og smække døren. Beth har ringe realitetstestning og sygdomserkendelse.

Målsætninger for pædagogisk massage:

Beths mål/ønsker	Massagegivers mål
Spænde mindre Lindre smerter / ømhed i nakken	Afspænding Positive kropsoplevelser Styrke Beths kropsfornemmelse

Opstartsdato

Beth startede i projektet september 2008.

Slutdato

Beth deltog i projektet indtil afslutningen af projektperioden januar 2009.

Varighed af forløbet

4 mdr.

Antal massagesessioner

8

Hvordan opleves og vurderes pædagogisk massage?

Præsentationen af de unge viser, at de der deltager i projektet både har forskellige problemkomplekser og forskellige forventninger til, hvad pædagogisk massage kan bibringe dem. Samtidig er der stor forskel på længden af de unges forløb; fra de tre unge har deltaget gennem hele perioden og modtaget op til 60 massagesessioner til kortere forløb på 3-4 måneder.

I gennemgangen af de unges resultater vurderes disse som tidligere nævnt i lyset af både problemkompleks og forventninger til massagen.

Indledningsvis gives en oversigt over de samlede resultater og tendenser i vurderingen af pædagogisk massage. Undervejs i gennemgangen uddybes og nuanceres resultaterne på baggrund af de unges problematikker og målsætninger til massagen.

En samlet oversigt

Generelt set vurderer alle de medvirkende unge, at de får en positiv oplevelse ud af at modtage pædagogisk massage. Her fremhæves alt fra samtalen inden massagen, selve massageforløbet til arbejdet med at udfylde arbejds- og statusnotater. Dog er det oftest selve det at modtage massage, der bliver fremhævet:

"Jamen bare det at ligger der, det føles som om at alt i verden, der gør ondt er væk, som om man ligger på en lyserød sky og kigger på sig selv. Ubeskriveligt positivt" (Mona).

De unge er generelt set endog meget positive i deres vurdering af massagen, og flere unge påpeger en lang række positive effekter af at modtage massagen. Adspurgt om de unge har haft nogle negative oplevelser med massagen svarer næsten alle unge nej. Josephine fremhæver dog, at det kan være svært i situationer med taletvang forud for selve massagen, Beth fremhæver en enkelt gang, hvor massagen medførte ømme muskelknuder, og Lise nævner en kildende massagebold, men ellers vurderer de unge selv, at de kun har haft positive oplevelser med massagen.

Hvor længe virkningen af massage varer og på hvilke områder, der opleves en virkning, varierer imidlertid de unge imellem.

Fysisk velvære og reduktion i spændinger

Alle unge i projektet oplever, at massagen løsner for spændinger, og alle unge oplever (med en enkelt undtagelse), at massagen giver fysisk velvære i den konkrete situation:

"[Jeg] har oplevet at blive helt afslappet og følt mig bedre tilpas bagefter" (Anton)

"Spændingerne aftager i dagene efter" (Merethe)

"Jeg får en bedre ryg og nakke" (Hanne)

"Mange gange har jeg mirakuløst fået fjernet vanedannende muskelspændinger, altså smerte og ømhed blev fjernet" (Beth)

Også de unge, der generelt har det svært med fysisk berøring, og som har svært ved at sætte ord på følelser, har en positiv oplevelse af den fysiske berøring i pædagogiske massage:

"[Jeg har] oplevet, at det er ok at bliver rørt ved uden, at det gør noget, og at ikke alle er nogen dumme svin" (Asta).

I de opsamlende interviews bliver de unge bl.a. bedt om at vurdere, hvorvidt massagen indtil videre har medført færre spændinger. I det afsluttende opsamlende interview svarer 4 unge, at massagen *i høj grad* har medført færre spændinger, mens 6 unge svarer *i nogen grad*. Også spørgsmålet om hvorvidt de unge oplever, at massagen har medført større fysisk velvære bliver mødt af positive svar. Her synes 3 unge, at det *i høj grad* er tilfældet, 6 unge svarer *i nogen grad*, mens Tea som den eneste angiver, at det *i mindre grad* er tilfældet.

Rækkevidden og varigheden af den pædagogiske massage vender vi tilbage til senere.

Psykisk trivsel og overskud

Flere unge oplever, at massagen har en positiv virkning, der rækker udover det fysiske velvære; massagen påvirker også den psykiske trivsel og overskud:

"Jeg får det så godt. Kommer i glad og rar stemning. Det er dejligt, rart og skønt"
(Josephine)

"Jeg har fået løsnet op fysisk/psykisk. Overskredet grænser" (Asta)

"Jeg føler mig opladet med ny energi og har mere tro og håb for fremtiden efter massagen"
(Merete)

Næsten alle unge i projektet vurderer, at massagen giver overskud og mere energi, og at det fysiske og psykiske velvære hænger sammen:

"Jeg er frisk og har fået ny energi til resten af dagen. Nu vil jeg gerne ind at træne efter skole, og jeg glæder mig også til at komme i skole" (Asta)

"Jeg bliver glad efter massagen. Får det bedre efter massagen. Noget af det svære er blevet lidt bedre bagefter. Massagen får mig ligesom i balance, så de voksne og mig selv nemmere kan hjælpe mig selv. [Jeg] får det godt i kroppen af at få massage. Godt tilpas, fri og afslappet. Kroppen bliver løsnet, hvor den er øm og spændt. Det er rart " (Josephine)

Josephine oplever således, at massagen er med til at skabe en indre balance; en balance, der udgør et fundament til at arbejde videre med det, der er svært.

Et større fysisk velvære, smitter også automatisk af på humør og overskud:

"Den hjælper mig rigtig meget. Jeg passer min skole, er ikke sur og irriteret så meget mere (...). [Jeg] gider meget mere efter jeg er begyndt at få massage" (Hanne)

"Jeg har fået mere energi. Føler mig mere frisk. Dejligt med ny energi" (Asta)

Flere af de unge er meget bevidste om sammenhængen mellem krop og psyke. Helene beskriver fx, at hun ofte har en oplevelse af ikke at være til stede i kroppen, at hun er "deprimeret i kroppen" og at massagen gør, at hun generelt får det bedre, både psykisk og fysisk.

Også Merethe oplever i stor udstrækning at massagen har en positiv indvirkning på overskuddet til at møde de udfordringer, som følger af sygdommen:

"Jeg har følt mig afslappet og fyldt op med ny energi til at kæmpe for at blive helt rask (...) Jeg er overrasket over, hvor mange tanker der dukker op, specielt positive tanker om fremtiden, at blive rask osv." (Merete).

Det er dog ikke alle, der oplever en direkte sammenhæng mellem pædagogisk massage og større psykisk trivsel og overskud. Nogle unge oplever også det modsatte; at massagen sætter gang i svære og ubehagelige tanker: *"Der kom mange svære og ubehagelige tanker (...) [Massageforløbet] var godt, men det fik en masse tanker op i mig. Nogle som gjorde mig bange, fordi jeg har lyst til at gøre dem."* (Asta).

Langt fra alle oplever så voldsomme reaktioner på massagen, men nogle unge oplever, at massagen igangsætter følelsesmæssige reaktioner, som kan være forbundet med tidligere evt. negative kropsoplevelser.

Dette understreger vigtigheden af, at der i forbindelse med massagen er et tæt samarbejde med det øvrige personale, så der i sådanne situationer er ekstra opmærksomhed omkring den unge.

De forskellige vurderinger i forhold til sammenhængen mellem massagen og psykisk trivsel afspejles også i de unges svar i de opsamlende interviews:

Her bliver de spurgt, hvorvidt de oplever, at massagen har medført mere energi. 2 unge angiver, at massagen *i høj grad* har givet mere energi, 5 unge svarer at det *i nogen grad* er tilfældet, mens 3 unge kun oplever det *i mindre grad*.

Aktivitetsniveau

Det efterfølgende spørgsmål omhandler, hvorvidt massagen har medført, at de unge oplever at blive mere aktive. Dette spørgsmål vurderes meget forskelligt af de unge: 1 ung svarer *i høj grad*, 3 unge *i nogen grad*, 4 unge vurderer, at det *i mindre grad* er tilfældet, mens 2 unge *slet ikke* synes, at massagen har bidraget til, at de er mere aktive.

Der synes altså at være en forskel mellem oplevelsen af *mere energi*, og hvorvidt denne energi omsættes i et *større aktivitetsniveau*. De fleste unge oplever, at massagen giver mere energi, mens lidt færre synes der er en sammenhæng mellem det at modtage massage og få et højere aktivitetsniveau. For flere unge kan denne forskel i vurderingen af de to spørgsmål relateres til de målsætninger, der er opstillet for massageforløbene. 7 af de 11 unge angiver specifikt, at et mål med massagen er at finde ro og blive mere afslappet. De fleste af disse 7 unge oplever at massagen enten *slet ikke* eller *i mindre grad* har medført, at de er mere aktive, hvilket jo også er i modstrid med de forventninger, de har haft til massageforløbet. Der kan altså tænkes at være en sammenhæng mellem de mål, de unge har haft med massagen og det oplevede udbytte.

Denne tese underbygges af Hanne, der har som sin målsætning, at massagen skal hjælpe med til, at hun bliver bedre til at stå ud af sengen om morgenen og komme op i skole. Her følger spørgsmålet om et højere aktivitetsniveau naturligt i forlængelse af målsætningen, og for Hannes vedkommende vurderer hun *i høj grad* er tilfældet ved det afsluttende interview. Samme mønster ses hos Lise, der angiver, at et mål for massagen er 'at vågne lidt op' og Lise oplever, at massagen *i nogen grad* har medført et større aktivitetsniveau og mere energi.

I de opsamlende interviews bliver de unge desuden spurgt, om de synes, at massagen indtil videre har medført, at de er mere glade. Også på dette område varierer de unges oplevelser, dog med en overvægt af unge, der synes at massagen har en positiv virkning på humøret. 3 unge svarer, at det *i høj grad* er tilfældet, 5 unge svarer *i nogen grad*, mens 2 unge kun *i mindre grad* synes, der er en sammenhæng mellem massagen og et bedre humør.

Et frirum

Flere af de unge, der deltager i projektet har i perioder så massive psykiske problemstillinger, at hverdagen opleves som meget tung at komme igennem. For nogle af disse unge synes pædagogisk massage ikke at kunne ændre på den psykiske grundstemning. Selvom de unge ikke oplever, at arbejdet med pædagogisk massage medfører en grundlæggende ændring, så udgør massagen alligevel et tiltrængt frirum fra det svære:

"Jeg tænker i al fald ikke så længe" (Kate).

"Det [massagen] går ligesom ind og helbreder de sår, som jeg har fået af at blive mobbet i skolen, og alle de andre svære ting, jeg har oplevet i mit liv" (Josephine)

"[Synes] det er en dejlig ting, og kan drømme under forløbene" (...) "men ved, det kun har sin effekt under forløbet" (Anton).

Kropsholdning og kropsfornemmelse

Flere af de unge angiver i deres målsætninger, at de gerne vil arbejde med enten kropsholdning, kropsbevidsthed i bredere forstand eller direkte at få det bedre med kroppen. Også massagegiver har det at yde støtte til mere positiv kropsopfattelse og kropsoplevelse som målsætning for mange af de unge.

I arbejdet med kropsfornemmelse ligger bl.a. også et arbejde med at fornemme egne grænser og give udtryk for både tanker og følelser, såvel som kropslige oplevelser.

Kropsholdning

Et flertal af de unge oplever, at massagen i nogen grad hjælper dem til at få en bedre kropsholdning. 6 unge oplever, at det *i er nogen grad* er tilfældet, mens 2 unge *i mindre grad* og 1 ung *slet ikke* oplever, at massagen har en virkning på holdningen.

Helene har det at få en bedre kropsholdning som en af sine målsætninger for massageforløbet, og hun oplever, at massageforløbet i begyndelsen af forløbet *i nogen grad* har haft en positiv indflydelse på hendes kropsholdning. Undervejs i forløbet oplever Helene dog en tilbagegang med hensyn til forbedring af kropsholdningen, og det er her massagegivers vurdering, at aflysninger på grund af ferie kombineret med et mere ustabil fremmøde har betydning for denne ændring. Ved afslutningen af forløbet vurderer Helene dog igen, at massagen har bidraget til en bedre kropsholdning og dette understreger vigtigheden af at have kontinuitet i massageforløbet.

Kropsfornemmelse

I forhold til at opnå en mere positiv kropsfornemmelse oplever flere unge, at massagen har haft en betydning. 2 unge vurderer, at massagen *i høj grad* har medført en bedre kropsfornemmelse, 5 unge *i nogen grad*, mens 2 unge finder, at det *i mindre grad* eller *slet ikke* er tilfældet.

Hos to af de unge, Kate og Merethe, udgør spiseforstyrrelser og overdreven kontrol af madindtag en stor del af deres problemkompleks, og for disse unge er forholdet til kroppen en særlig vanskelig udfordring. De to piger har forskelligt udbytte af massagen: Merethe oplever en forbedring over tid, og angiver ved den sidste opsamling, at massagen i *nogen grad* har medført en bedre kropsfornemmelse. Hun beskriver effekten af massagen således: *"Mine spændinger bliver mindre, og jeg får det bedre psykisk"*.

Kate oplever til gengæld i mindre grad, at massagen bidrager til en bedre kropsfornemmelse og hos hende ses ikke en entydig positiv udvikling over tid.

Større accept af kroppen

Et andet mønster gør sig gældende på spørgsmålet om, hvorvidt pædagogisk massage har medført en større accept af kroppen. Her vurderer lidt færre, at massagen har haft en positiv indflydelse på dette sammenlignet med massagens virkning i forhold til kropsfornemmelse.

4 synes, at massagen i *nogen grad* har medført en større accept af kroppen, mens 2 synes det i *mindre grad* er tilfældet. 2 synes *slet ikke*, der er nogen sammenhæng.

Her oplever Kate og Merethe igen forskellige virkninger af massagen: Kate vurderer her, at massagen *slet ikke* medfører en større accept af kroppen, mens Merethe synes, at massagen i *nogen grad* medfører større accept af kroppen.

Dette antyder således, at selvom massagen for en del unge medfører en bedre kropsfornemmelse og i særlig grad hjælper med til en bedre kropsholdning, så er der en varierende virkning over for unge, hvor forholdet til krop og mad er meget svært.

Dette understreges også af, at det i perioder for disse unge kan være vanskeligt at modtage massagen:

"Det var somme tider svært for mig – især de dage, hvor jeg havde det dårligt med mig selv og min krop" (Kate)

Dermed ikke sagt, at massagen ikke kan være et vigtigt redskab i arbejdet med f.eks. spiseforstyrrede unge. Merethes meget positive vurdering af massagens betydning for gejst og positivt fremtidssyn bekræfter, at massagen skaber et positivt fundament til at arbejde videre med den langvarige proces, det er at ændre på tanke- og handlingsmønstre i forbindelse med en spiseforstyrrelse:

"Jeg får tanker om de ting, jeg vil opnå i fremtiden, når jeg får massage, og jeg ved, at for at opnå de ting skal jeg holde vægten. Det giver mig vilje til at kæmpe imod sygdommen" (Merethe).

Massagen kan ikke direkte og i sig selv skabe hele denne forandring, men den kan være et positivt redskab på vejen.

Selvopfattelse

I de opsamlende interviews bliver de unge også bedt om at vurdere, hvorvidt massagen har haft indflydelse på, hvordan de ser og oplever sig selv. Her svarer de fleste unge, at massagen ikke har ændret på deres selvbillede:

"Ikke på hvordan jeg ser mig selv, men har fået det meget bedre" (Hanne)

"Ikke på den måde, men den har hjulpet mig med lettere at finde ro" (Tea)

"Jeg har altid set mig selv som et godt menneske, så massagen har ikke som sådan haft indflydelse på det" (Josephine)

Kate er lidt i tvivl:

"Måske jeg har det bedre med mig selv/krop" (Kate)

Andre unge oplever, at massagen *har* haft indflydelse på, hvordan de ser og oplever sig selv. "Jeg er blevet mere selvsikker" (...) [Jeg har et] anderledes blik på mig selv" (Helene)

Adspurgte om massagen har haft indflydelse på samværet med andre uddyber Helene: *"Ja, jeg snakker mere og griner/smiler mere og er ikke så fjern"*

Også Merete oplever, at massagen har ændret hendes selvopfattelse:

"Jeg er blevet mere 'ligeglad' med mit udseende og har accepteret min krop mere" (Merethe)

Dette understøtter også Merethes oplevelse af, at massagen i nogen grad har medført en større accept af kroppen og en bedre kroppsforfølelse.

Reduktion af belastende psykiske symptomer

En vigtig del af denne evalueringens formål er at undersøge, om pædagogisk massage har været medvirkende til at lindre de unges belastende psykiske symptomer. Dette afsnit sætter derfor fokus på, hvorvidt de unge selv oplever, at massagen bidrager til at reducere forskellige belastende psykiske symptomer.

Psykisk velvære

I det afsluttende opsamlende interviews bliver de unge, udover en række spørgsmål om reduktion af forskellige belastende psykiske symptomer, spurgt til, om massagen har medført, at de generelt oplever et større psykisk velvære.

Næsten alle unge vurderer, at dette er tilfældet. 1 ung synes, at massagen *i høj grad* har medført et større psykisk velvære, mens 8 unge oplever at det *i nogen grad* er tilfældet. En enkelt ung synes i mindre grad, at massagen har medført større psykisk velvære.

Reduktion af belastende psykiske symptomer

De unge bliver, som nævnt, også spurgt om deres vurdering af massagens virkning i forhold til at reducere forskellige symptomer. Her varierer antallet af svar, idet en række af spørgsmålene kun vil være relevante for nogle af de medvirkende unge. Efter disse spørgsmål har de unge mulighed for med egne ord at beskrive, hvilke belastende psykiske symptomer de har, og i hvilken grad de oplever, at massagen evt. reducerer disse.

Generelt set er det svært at afgøre, om det lige netop er massagen, der har haft en positiv virkning i forhold til at reducere belastende psykiske symptomer, eller om der er andre forhold, der alene eller i samspil med massagen har været den udløsende faktor. Med dette in mente, er det alligevel interessant at se, hvilken betydning de unge selv vurderer, massagen har haft på dette område.

Angst

9 unge har svaret på spørgsmålet om, hvorvidt massagen medfører, at de er mindre angst. Også her varierer de unges vurderinger af massagens virkning. 2 unge angiver, at massagen

i høj grad har medvirket til at reducere angst, mens 3 unge *i nogen grad* synes, det er tilfældet.

2 unge vurderer, at massagen *i mindre grad* har medført mindre angst, mens 2 unge *slet ikke* synes, der er en sammenhæng.

Flere unge angiver også selv reduktion af angst i den mere kvalitative beskrivelse af, hvilke belastende psykiske symptomer de oplever, massagen har reduceret (Se bilag 5):

"Angst er blevet reduceret" (Kate, Hanne). Kate angiver tillige, at massagen har givet hende redskab er til at håndtere angst i andre situationer.

Anton, som slet ikke oplever, at massagen reducerer angst knytter følgende kommentar til:
"Hvis det har en effekt [så er det] mere [på grund af] selvanalyse"

Depressive tanker

10 unge har svaret på spørgsmålet, der omhandler, hvorvidt massagen vurderes at have medført færre depressive tanker. Også her er der forskel i de unges vurderinger: 6 unge synes, at det *i nogen grad* er tilfældet, mens 3 andre unge *i mindre grad* har oplevet, at massagen har haft indflydelse på omfanget af depressive tanker. Anton angiver som den eneste, at det slet ikke har haft en effekt i forhold til depressive tanker.

Selvskadende tanker og handlinger

5 unge angiver, at det er relevant at se på deres oplevelse af massagens virkning i forhold til at mindske selvskadende tanker og handlinger. Her vurderer de alle fem, at massagen har medført en reduktion selvskadende tanker og handlinger: 1 ung siger *i høj grad*, mens 4 unge vurderer, at det er *i nogen grad*.

Helene knytter følgende kommentar til sit svar:

"Det med bedre at kunne mærke sine grænser giver også mere psykisk balance".

Mona oplever, at massagen bidrager til en generel reduktion af hendes psykiske symptomer (depression, syner og stemmer, temperament og selvskadende adfærd): *"Det hele har taget et skridt i den rigtige retning"* (Mona).

Asta, der er stoppet tidligt i forløbet, og derfor ikke har haft mulighed for at vurdere, i hvilken grad massagen har reduceret belastende psykiske symptomer, angiver også, at massagen har haft en virkning i forhold til at reducere selvskadende tanker:

"Selvskadende tanker er blevet mindre/færre" (Asta).

Psykotiske oplevelser

For seks af de unge, der har deltaget i projektet, har psykotiske oplevelser været en del af problembilledet. De unge er delte i oplevelsen af hvorvidt massagen hjælper til at reducere de psykotiske oplevelser.

3 unge oplever massagen *i nogen grad* bidrager til dette, mens 1 unge oplever at det *i mindre grad* er tilfældet. 2 unge synes *slet ikke*, at der er nogen sammenhæng.

Flere unge knytter en kommentar til denne vurdering. De unge der ikke oplever en mindre virkning giver følgende forklaring:

"De kommer, hvis de kommer" (Anton)

"Men [jeg] er blevet bedre til at håndtere dem" (Tea)

Disse to unge vurderer således begge, at massagen har begrænset indflydelse på omfanget af de psykotiske oplevelser, men den ene fremhæver dog, at massagen gør det lettere at håndtere oplevelserne.

Flere andre oplever i modsætning hertil, at massagen i nogen grad medfører færre psykotiske oplevelser.

Helene angiver i forbindelse hermed, at hun oplever, at massagen er med til at reducere både syner og stemmer og beskriver selv om sine psykiske symptomer: *"Lægger næsten ikke mærke til dem og føler ikke, at jeg er syg på samme måde som før"* (Helene)

Beroligende medicin

Afslutningsvis spørges der i de opsamlende interview til massagens virkning i forhold til at nedbringe behovet for pn. medicin. Kun få unge har besvaret dette spørgsmål og på baggrund heraf er det for usikkert at sige noget om massagens virkning i forhold til at nedbringe pn. medicin.

Virkningens varighed

Massagens umiddelbare virkning vurderes af de unge til at strække sig over alt fra nogle få timer til flere dage eller uger. Massagens evne til at "slå igennem" og skabe en længerevarende effekt beskrives på denne måde af Josephine: *"Den holder i længere tid, når der sker gode ting. Den holder i kortere tid, når der sker svære ting"*. Citatet antyder, at pædagogisk massage må ses som en del af et større samspil af begivenheder og faktorer, der har betydning for, hvordan den unge trives. Pædagogisk massage kan være katalysator for en positiv udvikling, som forstærkes af andre positive begivenheder. Modsat vil pædagogisk massage have en mere begrænset effekt for en ung i et negativt udviklingsforløb.

Dette understreges også af Merethes vurdering af massagen. Adspurgt om massagen har indflydelse på hendes dagligdag, svarer hun at: *"der er flere positive tanker"*. På spørgsmålet om, hvad der har betydning for om virkningen af massagen holder i kortere eller længere tid, svarer hun: *"Hvis der kommer en dårlig episode med hensyn til maden forsvinder de positive tanker tit"*

Vurdering af massageforløbene over tid

Selvom alle unge oplever, at massagen i hovedtræk er en god ting, så har det for nogle unge også været en overvindelse at deltage i projektet. Eftersom der er indsamlet arbejdsnotater for hver enkel massagesession, er der mulighed for at følge det enkelte forløb over tid.

Det er ikke evalueringens hensigt at give et deltageret indblik i udviklingsforløbene for samtlige unge, men der ses en tydelig tendens til, at selve det at modtage massage vurderes mere og mere positivt over tid, særligt for de unge, hvor det i starten var en stor overvindelse at møde op til massage.

I de tre meget lange forløb er der ikke en samlet tendens til hverken progression eller regression i vurderingerne af massagen over tid:

I forhold til at lindre svære psykiske symptomer ses dog hos Hanne en ret stabil positiv vurdering gennem hele forløbet, dog med en tendens til en forbedring i vurderingerne efter det første år.

Både Kate og Josephines vurderinger er svingende i gennem hele forløbet og det er svært på den baggrund at give en entydig fortolkning af, hvad det lange forløb har betydet for udbyttet.

Heller ikke for de 3 unge, der har mellemlange forløb på 15-16 mdr. (Helene, Tea og Merete) er der entydige tendenser til at massagen enten vurderes mere positivt, eller mindre positivt over tid.

Denne tendens skal formentlig ses i lyset af, at de unge på Holmstrupgård er skrøbelige unge, der i kraft af deres problematikker generelt vil have et svingende følelsesliv. Oplevelsen af massagen og dens virkning vil i høj grad være påvirket af den sindstilstand de unge lige pt. befinder sig i. Derfor bør de unges vurderinger tolkes sammen med de generelle udsagn, de har om massagen. Derudover skal de unges udsving i vurderinger over tid formentlig også ses i lyset af deres oplevelse af, at massagen understøtter en positiv udvikling i gode perioder, men at massagen ikke alene kan vende en udvikling, når de unge oplever, at det går ned af bakke.

Delkonklusion 1

Foreløbigt kan der tegnes et billede af, at alle de medvirkende unge har oplevet det som positivt at indgå i massageforløbet.

Alle unge tilkendegiver, at massagen reducerer fysiske spændinger, og næsten alle oplever, at massagen giver fysisk velvære i den konkrete situation. Et flertal af de unge oplever desuden, at massagen hjælper dem til at få en bedre kropsholdning og 7 af de medvirkende i projektet vurderer, at massagen i varierende grad har medført en bedre kropsfornemmelse.

Massagen vurderes også af flere af de unge at have en positiv indflydelse på energiniveau, psykisk trivsel og overskud. Det fremhæves blandt andet, at massagen giver større overskud til aktiviteter i dagligdagen og til at kæmpe med de problemstillinger, der følger af de unges diagnoser. Nogle unge oplever i forlængelse heraf også, at massagen har medført, at de er mere aktive. For de unge, hvor et mål med massagen er at finde ro, opleves det slet ikke eller kun i mindre grad, at massagen medfører et højere aktivitetsniveau.

Flere unge fremhæver sammenhængen mellem krop og psyke. En ung beskriver, at massagen giver en større balance, der gør det lettere at arbejde med det, der er svært.

Ingen unge oplever, at der har været negative oplevelser forbundet med det at modtage massage. En enkelt ung oplever dog, at hun under massagen kommer i kontakt med destruktive og ubehagelige tanker.

Massagen vurderes af flere unge at være medvirkende til at *lindre* belastende psykiske symptomer og nogle unge vurderer, at massagen i varierende omfang har været med til at *reducere* belastende psykiske symptomer.

Flere unge oplever, at massagen i nogen grad har været med til at reducere angst, mens andre unge ikke oplever nogen sammenhæng. I forhold til selvskadende tanker og handlinger vurderer alle unge (for hvem spørgsmålet er relevant), at massagen i nogen grad eller i høj grad har medført en reduktion.

I forhold til reduktion af psykotiske oplevelser oplever 3 unge, at massagen har haft en virkning, mens 3 unge oplever en begrænset eller slet ingen effekt.

Afrapportering af auditforløbet

For at præsentere auditforløbet i en helhed, har vi valgt at tildele dette forløb et selvstændigt afsnit. Auditpanelets mange perspektiver på de udvalgte forløb og den systematiske gennemgang af forløbene giver mulighed for at opnå et nuanceret billede af rækkevidden af resultaterne i Projekt Pædagogisk Massage. Samtidig giver auditforløbet også mulighed for at få et samlet billede af fire enkelt-cases, som modstykke til den mere generelle sammenskrivning af resultater på tværs, som foregående analyse var et udtryk for.

Afrapporteringen af auditforløbet skal derfor ses som en perspektivering og uddybning af resultaterne fra den samlede gennemgang af dokumentationsmaterialet. I delkonklusion 2 bliver resultaterne fra auditforløbet diskuteret i relation til de resultater, der fremkommer i analysen af det samlede dokumentationsmateriale.

Afsnittet afrundes med panelets overvejelser over den nuværende (og fremtidige) organisering af arbejdet med pædagogisk massage. Den afsluttende evaluering af rammer og vilkår for nærværende projekt kan derfor også ses som anbefalinger til andre, der overvejer at implementere et tilbud om pædagogisk massage.

Design og proces

Formålet med auditforløbet

Formålet med auditforløbet var som tidligere nævnt, at få mulighed for en systematisk og grundig gennemgang af udvalgte cases, der dækkede over en vis variation af unge, og som repræsenterede både gode og mindre gode forløb.

Ved at medtage personale der kender de unge fra øvrige sammenhænge tilføjes en ny dimension til evalueringen af massagens virkning og rækkevidde. Derigennem er der mulighed for at vurdere massagen ud fra et bredere kendskab til den unges problematik og i lyset af den unges øvrige udvikling gennem hele projektperioden.

Formålet med auditten kan også bidrage til den videre implementering af pædagogisk massage internt på Holmstrupgård. Ved at samle fagpersonale fra begge afdelinger bliver kendskabet til massagen og sammenhængen mellem massageprojektet og den øvrige miljøterapeutiske indsats på Holmstrupgård tydeliggjort, hvilket i sig selv åbner op for større sammenhæng og integration mellem målene i pædagogisk massage og målene i det øvrige miljøterapeutiske arbejde fremover.

Hvad er audit?

Audit er en metode, hvor fagpersoner systematisk vurderer en given praksis på baggrund af udvalgte sagsforløb. Vurderingen af de udvalgte sager sker med udgangspunkt i et på forhånd udarbejdet vurderingsskema. Skemaet indeholder en række spørgsmål, som er centrale i evalueringen af den faglige kvalitet indenfor det konkrete område. Vurderingsskemaet er typisk opbygget i hovedtemaer.

Audit findes i mange udgaver og på mange ambitionsniveauer (Isager 2009). I dette projekt er valgt at gennemgå et mindre antal sager for til gengæld at have mulighed for at inddrage en større mængde af sagsmateriale. Derudover blev det også prioriteret at afsætte tid til at vurdere de udvalgte sager ud fra en række forskellige parametre for at få en nuanceret vurdering af massagens virkning på forskellige områder.

Auditforløbet i Projekt Pædagogisk Massage har været designet som en kombination af intern og ekstern audit i den forstand, at vurderingerne af de udvalgte forløb er foretaget af både interne medarbejdere fra Holmstrupgård, herunder også intern evaluator, samt en ekstern ekspert, der ikke har sin daglige gang på Holmstrupgård. Denne tilgang sikrer, at sagerne både belyses af personer med førstehåndskendskab til den vurderede praksis samt af personer, der kan se sagerne fra et eksternt perspektiv, og som alene vurderer de udvalgte forløb på baggrund af det skriftlige materiale.

Kriterier for udvælgelse af sager

I auditforløbet blev fire sager udvalgt. Her blev først og fremmest lagt vægt på, at forløbene skulle repræsentere både gode og mindre gode forløb. Dernæst blev det prioriteret at udvælge både korte og lange forløb, forløb fra begge afdelinger, unge med forskelligartet problematik, samt repræsentation af både drenge og piger. Panelet blev gjort opmærksom på, at der var udvalgt både 'gode' og 'mindre gode' forløb. Flere af deltagerne påpegede efterfølgende, at det var uhensigtsmæssigt, at dette blev tydeliggjort inden de individuelle vurderinger, fordi det farvede forforståelsen af de fire forløb. Retrospektivt burde særligt dette udvælgelseskriterium ikke have været præsenteret for panelet inden auditmødet. Alle unge har haft et positivt udbytte af massagen, og der var snarere tale om variationer i *hvordan og på hvilke områder*, de unge har haft udbytte af massagen end 'gode' og 'mindre gode' forløb. På baggrund af disse overvejelser blev dokumentationsmaterialet fra Hanne, Kate, Lise og Antons massageforløb udvalgt til auditten.

Sagsmateriale

Der blev udvalgt et omfattende dokumentationsmateriale for hver ung. Materialet skulle dels give mulighed for at få et overblik over de centrale dokumenter fra Projekt Pædagogisk Massage og dels åbne op for at sammenligne dette materiale med andre beskrivelser af de unge gennem forløbet (herunder bl.a. observation af funktionsområder og handleplaner). For en samlet oversigt over typer af sagsmateriale se bilag 9.

Temaer i vurderingen

I auditten blev hver sag vurderet ud fra 12 spørgsmål. Hovedparten af disse spørgsmål vedrører evalueringens hovedsigte; at afdække virkningen af pædagogiske massage. Derudover berøres også sammenhængen med den øvrige behandling på Holmstrupgård.

Udover et auditskema knyttet til hvert massageforløb blev panelet også bedt om at udfylde et auditskema, hvor det tværgående samarbejde og organiseringen af massageforløbet blev belyst. Endelig var et centralt tema i det tværgående skema at indkredse, om unge med et bestemt problembillede vil profitere mere af massagen end andre unge (Se auditskemaerne i deres fulde længde i bilag 7 og 8).

Panelet

Auditpanelet blev sammensat i et samarbejde mellem intern og ekstern evaluator. Kendskab til de unges baggrund og problematik, repræsentation af forskellige faggrupper, repræsentation fra begge afdelinger, samt viden om pædagogisk massage og kvalitetsarbejde var vigtige kriterier i sammensætningen af auditpanelet.

Panelet bestod af følgende deltagere:

Navn	Stilling
Birte Bloch Jørgensen	Pædagog og massør Ungdomshjemmet Holmstrupgård
Karen Lundtofte	Udviklingsmedarbejder Ungdomshjemmet Holmstrupgård
Trine Paludan Malver	Psykolog Ungdomshjemmet Holmstrupgård
Ib Henrik Ibsen	Pædagog Ungdomshjemmet Holmstrupgård
Eirik Tollefsen	Ekstern supervisor Leder af Center for Pædagogisk Massage
Nina Naheed Berg Janjua	Ergoterapeut Ungdomshjemmet Holmstrupgård

Udarbejdelse af vurderingsskema

Det første udkast til vurderingsskemaet blev udarbejdet af Center for Kvalitetsudvikling, hvorefter dette blev drøftet og tilrettet på et forberedende møde med auditpanelet.

Afholdelse af auditmøde

Forud for selve auditmødet havde auditdeltagerne som hjemmeopgave at gennemlæse og vurdere sagsmaterialet ved at udfylde et vurderingsskema for hver sag, samt et tværgående vurderingsskema. På auditmødet har deltagerne på skift fremlagt deres individuelle vurderinger. Uanset om bedømmelsen var positiv eller negativ kunne hvert spørgsmål blive gjort til genstand for videre drøftelse. Efter en indledende struktureret kommentarrunde åbnedes for en mere generel drøftelse af vurderingsskemaets problemstillinger. Det var ikke en forudsætning, at auditgruppen nåede til enighed i drøftelserne.

Opsamlingens form og indhold

I det følgende kapitel sammenfattes auditpanelets drøftelser af de fire individuelt vurderede forløb. Gennemgangen af de fire sager præsenteres enkeltvis, frem for en tværgående analyse af de enkelte temaer. Dette netop fordi, det er detaljerne i hvert enkelt sagsforløb, der skal udfoldes og nuanceres og ses som et supplement til den mere generelle analyse i det foregående afsnit.

Præsentationen af resultaterne følger i store træk temaerne i de udarbejdede auditskemaer og er inddelt i fire hovedtemaer; '*virkning af pædagogisk massage*', '*sammenhæng med den øvrige behandling*', '*tværgående samarbejde og organisering*' og '*formål og rækkevidde*'. For de præcise spørgsmålsformuleringer, se bilag 7 og 8. Forud for gennemgangen af de fire forløb opsummeres, som en hjælp til læseren, præsentationen af de unge, der indgår i auditten.

Indledningsvis skal dog præciseres nogle generelle betragtninger fra panelets side. Panelet fremhæver, som det også er nævnt tidligere i denne rapport, at det generelt er svært at afgøre kausalitetssammenhængen mellem pædagogisk massage og de unges udvikling og trivsel på forskellige områder. Det er svært at isolere den direkte virkning af massagen og vurdere præcis, hvilken betydning massagen har i forhold til ændringer i det psykiske problembillede.

Panelet har dog mulighed for at vurdere de unges situation undervejs i projektforløbet og på baggrund af materialet og deres eventuelle kendskab til den unge give en indikation af, på hvilke områder massage kan bidrage til en positiv udviklingsproces, og på hvilke områder, det er sværere at bryde et negativt mønster.

Samtidig diskuterede panelet også, hvilken målestok massagen skal vurderes ud fra. Selv små fremskridt kan have en stor betydning og uanset rækkevidden af massagen og dennes virkninger, så har de unges positive vurdering af massagen en værdi i sig selv. Disse unge har sjældent en lang række aktiviteter, som de entydigt vurderer som positive, og alene dette gør, at massagen får stor betydning.

Når det er sagt, så har panelet taget udfordringen op og forsøgt at give en generel vurdering af, hvor langt man kan komme med pædagogisk massage – vurderet i forhold til de unges meget svære problemstillinger.

Endelig er det vigtigt at fremhæve, at panelets diskussioner er et resultat af de forskellige betingelser, de har haft for at indgå i projektet. To af de seks paneldeltager har i mindre grad kendskab til de 4 unge, og deres vurderinger er derfor foretaget på baggrund af en samlet læsning af det udleverede materiale.

Ved vurderingen af auditforløbets resultater skal man tillige være opmærksom på, at resultatet er påvirket af de udvalgte vurderingskriterier, de udvalgte sagsforløb og sagsmaterialet samt sammensætningen af auditpanelet. Det betyder, at andre vurderinger kunne være fremkommet ved analyse ud fra andre vurderingsspørgsmål, andre sagsforløb eller af andre fagpersoner. Netop derfor er der i sammenfatningen af panelets diskussioner ikke lagt vægt på en ensidig optælling af i hvilken grad massagen har haft virkning på forskellige områder, det vil i stedet være de faglige argumenter bag vurderingerne, der er i fokus.

Generelle problemstillinger fra auditmødet

Undervejs i diskussionerne blev det vurderet, at der var et enkelt spørgsmål, som af hensyn til dokumentationsmaterialet burde have været delt op i to (spørgsmål 3 vedrørende større kropsbevidsthed). I afrapporteringen bliver spørgsmål 3 derfor vurderet både ud fra større kropsfornemmelse og større accept af egen krop.

Derudover gav enkelte spørgsmål anledning til en diskussion af begrebsdefinitioner hos auditpanelet. Særligt blev definitionen af angst diskuteret. For de unge, der indgår i projektet opfattes begrebet angst på vidt forskellig vis. I gennemgangen er de subjektive oplevelser af angst præciseret og spørgsmålet er vurderet ud fra massagens evne til at reducere netop denne type angst. Denne forskel i definition er selvsagt central i den generelle vurdering af massagens effekt i forhold til at reducere angst og de generelle resultater skal ses i lyset af dette.

Resultater og anbefalinger

Vurdering af Hannes udbytte af pædagogisk massage

Hanne er 18 år gammel ved start i forløbet og har ikke en egentlig diagnose, men beskrives efter indlæggelse på Børne- og ungdomspsykiatriske hospital pga. suicidaltrusler, som en meget sårbar pige med angst, selvdestruktivitet og belastningsudløste hallucinationer. Desuden er Hanne også belastet på det somatiske område, idet hun bl.a. har en kronisk sygdom. Hun har haft – og har fortsat mange hospitalsundersøgelser/behandlinger, hvilket medfører ubehagelige kropsoplevelser.

Målsætninger for pædagogisk massage

Hannes mål/ønsker	Massagegivers mål
Blive bedre til at bruge kroppen Ikke at have så ondt i kroppen Lære ikke at spænde så meget Blive bedre til at stå ud af sengen om morgenen og komme op i skole	Kontakt og omsorg Lindring af fysiske smerter og anspændthed Positive kropsoplevelser Fremme Hannes oplevelse af fysisk og psykisk velvære Øge Hannes energiniveau

Auditpanelet vurderer generelt, at Hannes forløb og udbytte er meget positivt. Hanne vurderes umiddelbart som den pige (af de fire unge, som panelet gennemgår), der har fået mest ud af massageforløbet. *'Massageforløbet kunne ikke have været bedre tilrettelagt, og det er egentlig en solstrålehistorie'*. Auditpanelet fremhæver, at alle Hannes besvarelser afspejler, at hun er meget glad for massagen og sit forløb. Det til trods, så er der også hos Hanne områder, hvor det vurderes, at massagen kun har haft nogen eller begrænset virkning.

Virkning af pædagogisk massage for Hanne

Fysisk velvære

Generelt vurderer panelet, at massagen *har* bidraget til et større fysisk velvære, og i denne forbindelse fremhæves særligt det forhold, at Hanne fra start har været meget stiv og anspændt og har klaget over spændinger og smerter i kroppen.

- Fra massageforløbets start har Hanne haft svært ved at modtage berøring på grund af smerterne, men dette har ændret sig markant over tid. Det vurderes, at hun oplever stor lindring ved massagen og fra Hannes egen side påpeges det, hvis der går for lang tid imellem massagegangene.

Større fysisk overskud til at indgå i dagligdagsaktiviteter

Generelt bemærker panelet en forandring hos Hanne i form af større fysisk overskud. Hun beskriver selv, hvordan massagen har stor betydning for hendes humør og energi og dermed også på hendes aktivitetsniveau. Spændinger og smerter påvirker hendes humør, så hun har lyst til at blive liggende i sengen, mens lindring af smerter gør hende glad, positiv og aktiv. Hun kæder selv den pædagogiske massage sammen med det, at hun nu har nemmere ved at komme op og i skole. Det er altså tydeligt, at netop på dette område tillægges massagen stor betydning af Hanne selv.

- Hos de paneldeltagere der kender Hanne, er den forandring, der er sket med Hanne undervejs i massageforløbet også bemærket. Den gode energi lige efter massagen kan også genkendes på afdelingen.
- Samtidig vurderes det også, at den sidste del af massageperioden generelt har været en lidt dårligere periode for Hanne. En forsigtig tolkning er, at massagen er med til at forstærke de gode perioder, mens virkningen i de dårligere perioder er mindre. I gode perioder medvirker massagen til smertelindring, som så igen medfører et større fysisk overskud, men i perioder med større modgang, kan massagen ikke i sig selv give et større fysisk overskud.
- Udsvingene i Hannes egne besvarelser kan også tolkes som et udtryk for, at hendes 'dagsform' har en betydning for, hvordan massagen vurderes.

Bedre kropsfornemmelse og større accept af egen krop

Generelt vurderer panelet, at Hannes kropsfornemmelse forbedres under massageforløbet, mens der ikke kan iagttages væsentlig fremgang i forhold til accept af egen krop.

- Auditpanelet lægger vægt på Hannes egne tilkendegivelser af, at massagen har medført, at hun har fået en bedre kropsfornemmelse, mens hun kun i mindre grad oplever at have opnået en større accept af egen krop. Hun siger dog i denne forbindelse, at hun selv har fået en større forståelse af, hvad der påvirker hende i forhold til have smerter og spændinger i kroppen. Over tid angiver Hanne også, at hun oplever at massagen hjælper hende til en bedre kropsholdning.
- Flere af de deltagere der kender Hanne oplever, at Hanne tydeligt er mindre angst for berøring og ikke længere trækker sig væk i samme grad som tidligere. Det

vurderes, at det at hun nu tør modtage berøring giver mulighed for at hun kan flytte sig yderligere i forhold til at opnå en bedre kropsfornemmelse.

Reduktion af oplevelse af angst

Vurderingen af, hvorvidt massagen har medvirket til at reducere den unges oplevelse af angst gav anledning til en generel diskussion blandt auditpanelet. Hanne beskriver med egne ord, at hun oplever angst, og hun vurderer selv, at massagen i nogen grad har en positiv virkning i forhold til at reducere angst. I dokumentationsmaterialet fra personalet har en kontaktpædagog samme vurdering, mens en anden ikke kan tage stilling til spørgsmålet.

- Panelet diskuterede i denne forbindelse, at det er vigtigt at præcisere, hvordan angst defineres i de enkelte tilfælde. Det Hanne oplever som angst vurderes som nært knyttet til oplevelsen af manglende selvværd. Angst i dette tilfælde handler altså ikke om panikangst, men om angsten for ikke at være god nok eller, med Hannes egne ord: Angsten for at være sammen med andre. Her er generel enighed om, at Hannes angst for at være fysisk tæt på andre mennesker er mindsket undervejs i massageforløbet.
- Den fundamentale 'angst for livet', som er et grundvilkår for mange af disse unge, kan massagen kun i mindre grad reducere. Det vurderes, at Hanne stadig har den samme angstproblematik, men *"at hun har fået flere øer med positiv afslapning i sit liv"*. Hun har flere positive oplevelser af sin krop og opnår en følelse af afslappethed, hvilket vurderes som meget positivt. På den måde har massagen arbejdet med et niveau af angstproblematikken, og på sigt vil Hanne måske også kunne omsætte redskaber fra massagen til andre områder af sit liv.

Depressive tanker

Generelt var det vanskeligt for panelet at vurdere dette spørgsmål.

- Panelet vurderer, at tiden lige efter massagen inspirerer Hanne til en mere positiv tankegang.
- Hannes oplevelse af, at hun bedre kan klare skolen, når hun får massage, vurderes også som positivt i forhold til at reducere depressive tanker.
- Hanne beskriver selv, at hun har mere lyst til 'at lave ting' og hun oplever at massagen giver hende et frirum og en mulighed for at tale med nogen i samtalen inden selve massagen. Samtidig angiver hun, at massagen har hjulpet på hendes humør, hun er mindre sur end før massageforløbet.
- Det vurderes altså, at hun har fået flere 'frikvarterer' med positive følelser og oplevelser, men det er generelt svært at vurdere, om massagen direkte har medvirket til færre depressive tanker hos Hanne.

Selvskadende tanker og handlinger

Panelet vurderer ud fra det samlede materiale, at der er sket en reduktion af selvskadende tanker og handlinger. Det påpeges dog også, at den selvskadende adfærd var væsentligt reduceret inden massagestart og det er derfor svært at lave en direkte kobling i mellem det

at modtage massage og den oplevede reduktion. Det vurderes imidlertid, at massagen kan have hjulpet Hanne til at undgå at falde tilbage i et gammelt mønster.

- Hanne vurderer at pædagogisk massage i høj grad har medført en reduktion i både selvskadende tanker og handlinger. Hannes positive vurdering af massagen kobles af auditpanelet til en antagelse om, at den selvskadende adfærd reduceres i takt med, at hun får større accept af sig selv og sin krop.
- Som i tilfældet i spørgsmålet ovenfor, er der også her behov for en definition af, hvad selvskadende tanker og handlinger består af. Hanne vurderer selv, at massagen i høj grad har medført færre selvskadende tanker og handlinger, forstået som cutting. Her er en generel diskussion af om selvskadende adfærd også indebærer misbrug af alkohol, stoffer og mad. Der kan være tilfælde, hvor en reduktion af selvskadende adfærd på ét område bliver erstattet af selvskadende handlinger på andre områder – problematikken får så at sige et andet udtryk og er dermed ikke løst.

Er der særlige forhold, der har haft betydning for udbyttet?

Auditpanelet blev for hver af de fire unge også bedt om at vurdere, om der er særlige forhold knyttet til den unges psykiatriske problemstillinger, som har haft en betydning for udbyttet af pædagogisk massage.

Hannes problematik vurderes som meget velegnet til massagen. Her ses en selvforstærkende positiv spiral, hvor færre spændinger, giver et større fysisk og psykisk overskud. At arbejde med kropsberøring, angst for andre mennesker og kropsfornemmelser er væsentligt i forhold til hendes problematik.

- Det vurderes samtidig som vigtigt for udbyttet, at Hanne har en oplevelse af konkrete fysiske smerter og spændinger, som hun kan modtage en konkret fysisk aflastning for og som massagen kan lindre.

Situationer, hvor massagen har haft en særlig negativ eller positiv indvirkning på den generelle trivsel?

Auditpanelet fremhæver, at Hanne oplever massagen som et frirum i hverdagen. Hun nævner selv, at det at blive set og hørt og kontakten generelt, er meget vigtigt for hende. Hun beskriver, at *"det er rart at være fri for at høre på pædagogerne"*. Hun samler op på hele forløbet, og siger også: *"Dengang jeg fik lov til at komme med i forløbet, følte jeg, at mit råb om hjælp blev hørt"*. Hun beskriver, hvordan det som institutionsbarn er vigtigt at have et rum, hvor man er i centrum og har en medarbejder for sig selv. Det er vigtigt, at få lov til at have den oplevelse og det frirum i løbet af hverdagen.

Panelet diskuterede også i denne forbindelse, om det er den pædagogiske massage, der har afgørende betydning for Hannes trivsel i perioden, eller er det massagen sammen med alt det andet, der foregår? Dette er svært at give et entydigt svar på. Hvis man havde spurgt Hanne i en dårlig periode, havde hun måske ikke sagt ja tak til massagen, eller også havde massagen måske været en redning/et vendepunkt for hende? Det er som nævnt tidligere ikke muligt at fastlægge en kausal sammenhæng, men væsentligt at notere Hannes uforbeholdne begejstring for tilbuddet.

Vurdering af Kates udbytte af pædagogisk massage

Kate er 21 år ved massageforløbets start og har diagnosen F43.23: Tilpasningsreaktion omfattende andre affekter.

Hun beskrives som befindende sig i det personlighedsforstyrrede spektrum.

Kates symptombillede viser sig ved angstpræget, trist og deprimeret adfærd, suicidale tanker, humørsvingninger samt selvskadende adfærd i form af at ridse sig, indtage alkohol, provokerede opkastninger og overdreven kontrol af madindtag.

Målsætninger for pædagogisk massage

Kates mål/ønsker	Massagegivers mål
Afspænding Psykisk og fysisk velvære Få det bedre med min krop	Opbygge tillid Hjælp til at få det bedre med sin krop Kropsafgræsning

Auditpanelet vurderer generelt, at Kates forløb er svingende og ambivalent. Det er svært at få et entydigt indtryk af udbyttet af forløbet ud fra det samlede dokumentationsmateriale.

For Kate er det overhovedet at tage imod berøring et stort skridt, som følge af hendes vanskeligheder med krop og mad. Her bliver massagegivers tilgang og kompetencer ekstra vigtige. Massage kan både udgøre et vigtigt skridt i den rigtige retning og være grænseoverskridende for Kate, her er der tale om en hårfin balance. Det fremhæves derfor som særlig vigtigt, at være varsom på ikke at overskride Kates grænser.

I dette forløb fremhæves netop massagegivers fine respekt for Kates grænser og samtidig vurderes det som exceptionelt, at hun har deltaget i forløbet i to år. Den relationsopbygning og kontinuitet, der kan aflæses af dette, vurderes som meget værdifuld.

Virkning af pædagogisk massage for Kate

Fysisk velvære

Auditpanelet finder, at massagen i mindre eller i nogen grad har medført større fysisk velvære hos Kate.

- De positive vurderinger begrundes med at Kate selv vurderer, at pædagogisk massage har medvirket til et generelt større fysisk velvære, både under og efter massagen. Hun giver udtryk for, at hun har fået løsnet spændinger op og har fået sluppet af. Hun nævner selv, at det at turde slappe af er værdifuldt for hende. Hendes egne generelle kommentarer er, at massagen har været behagelig og afslappende.
- Af de paneldeltagere der kender Kate vurderes det, at Kate har oplevet afslapning under massagen, men kun kortvarigt.

Større fysisk overskud til at indgå i dagligdagsaktiviteter

Auditpanelet fremhæver, at Kate selv oplever at være blevet bedre til at komme i gang og komme afsted til aktiviteter, særligt i starten af massageforløbet. Samtidig vurderes det af personalet, der kender hende, at massagen på dagen kan virke opløftende eller afslappende for Kate, men det opleves ikke at massagen giver Kate mere energi på længere sigt.

- På baggrund af materialet vurderes det, at Kate ikke fuldt ud giver sig selv lov til at integrere de positive kropsoplevelser, som massagen måtte have givet hende. Panelet oplever, at hun fremstår meget ambivalent i sine vurdering af massagen og en deltager fremhæver, at det virker som om hun ikke helt har kunnet forpligte sig på massagen og givet sig selv lov til at arbejde aktivt med forløbet. En forklaring kan være at massagen berører en kernekonflikt hos Kate, som aktiveres så snart hun får en positiv kropsoplevelse. Det kan aktivere følelser som straf og skyld.
- Det vurderes dog stadig som meget positivt, at hun har sagt ja til at deltage, og det vil fortsat være relevant for hende at være med. Det påpeges desuden, baseret på andre erfaringer med unge med lignende problemstillinger, at Kate kan profitere af massagen, men det er en lang proces, hvor der må fokuseres på de små fremskridt.

Bedre kropsfornemmelse og større accept af egen krop

Generelt vurderer auditpanelet, at massagen kun i begrænset omfang har medvirket til en større kropsbevidsthed hos Kate. Panelet fremhæver igen oplevelsen af ambivalens, men det vurderes også, at der er små tegn på fremskridt i det langvarige forløb. Det vurderes som positivt, at hun arbejder aktivt med en problematik vedrørende krop og nærhed og den svære opstart (de første 2-3 gange udeblev hun fra massagen og blev liggende i sengen under dynen) vidner om hendes viljestyrke i forhold til at deltage.

- I Kates egne besvarelser ses en lille fremgang i vurderingerne på disse områder, mens hun afslutningsvis ikke oplever, at massagen har en tydelig virkning i forhold til bedre kropsfornemmelse eller større accept af egen krop. Dog vurderer Kate, at hendes kropsholdning er blevet bedre. Auditpanelet angiver i denne forbindelse at selv en lille forbedring, kan være et stort skridt i denne sammenhæng.

- Derudover bemærkes det som positivt, at Kate undervejs besvarer flere og flere spørgsmål vedr. massagen og uddyber sine tanker og refleksioner.
- Samtidig observeres, at Kate har haft perioder med afbud, som følger hendes generelle tilstand. Kate beskriver selv, at hun melder fra fordi hun har det så dårligt med kroppen, at hun ikke kan lide, at der er nogen, der skal røre ved den.

Reduktion af oplevelse af angst

Generelt vurderer auditpanelet, at pædagogisk massage har haft nogen betydning for Kate i forhold til at reducere oplevelsen af angst.

- Panelet lægger vægt på, at Kate selv, gennem hele forløbet, fremhæver massagens betydning i forhold til at reducere angst. I hendes sidste besvarelser giver hun desuden et konkret eksempel på, hvordan hun har brugt redskaber fra massagen til at reducere angst.
- Panelet fremhæver desuden, at Kates uforbeholdent positive vurdering af massagens betydning i forhold til angst er central, fordi hun er ambivalent på en række af de øvrige områder. I forhold til betydningen overfor angst, er der for alvor taget stilling fra Kates side.
- Det vurderes også, at i Kates tilfælde er massøren inde i centrum af hendes problematik og der er behov for at træde varsomt. Her indgår massagen i en bearbejdning af dybereliggende problematikker. Det vurderes, at massøren i høj grad har været opmærksom på dette. En af grundene til at hun har kunnet være i massageprojektet er, at hun ikke er blevet presset ud over egne grænser.

Reduktion af depressive tanker

Auditpanelet har forskellige vurderinger af, hvorvidt den pædagogiske massage har medvirket til færre depressive tanker hos Kate.

- På den ene side fremhæves, at Kate på dårlige dage ikke kommer af sted til massage og i dårlige perioder kan massagen ikke bidrage til at reducere de depressive tanker. Modsat vurderes også, at det er positivt på sigt, at hun tør sige ja tak til massagen. Massagen styrker hende i de perioder, hvor hun har overskud og gerne vil fremad i livet.
- Kate fremhæver selv, at massagen i nogen grad har medvirket til færre depressive tanker, men også her er der udsving i vurderingen undervejs i forløbet, sammenfaldende med en svær periode for Kate.
- Undervejs i massageforløbet (og særligt i de dårlige perioder) er der arbejdet med, at Kate skulle overveje, hvilke positive ting hun allerede gør for sig selv i løbet af en uge for at få det bedre. Det har styrket hende i forhold til at få øjnene op for, at der er noget, hun kan gøre for at få det bedre, og det vurderes, at massagen dermed været med til at give hende et lille løft.

Reduktion af selvskadende tanker og handlinger

Auditpanelet er også delt i vurderingen af, hvorvidt den pædagogiske massage har medvirket til at reducere omfanget af selvskadende tanker og handlinger hos Kate. Generelt vurderes, at selvskadende adfærd har været en vedvarende problematik for Kate, som kommer til udtryk på forskellig vis undervejs i hele forløbet.

- Kate egne vurderinger er identiske med hendes vurderinger af massagens virkning på depressive tanker. Også her vurderes i de fleste tilfælde, at massagen *i nogen grad* har medvirket til at reducere selvskadende tanker og handlinger, med undtagelse af en enkelt vurdering, der afspejler en generelt dårlig periode. I dokumentationsmaterialet til kontaktpersonerne vurderes dette generelt i mindre grad. De to forskellige vurderinger, er baggrunden for, at panelet også vurderer forskelligt – nogle lægger størst vægt på Kates egne oplevelser, mens andre forholder sig til, at der ikke kan iagttages en egentlig reduktion, og at kontaktpædagogerne kun oplever en begrænset virkning.
- Generelt påpeger panelet, at det er svært at afgøre, om der er en direkte sammenhæng mellem den selvskadende adfærd og pædagogisk massage, og det vurderes som usikkert, hvilken betydning massagen har haft på baggrund af det modstridende materiale. Samtidig er der enighed om, at alle udsagn er vigtige, og at Kates egen oplevelse af en virkning er positiv.

Lindring af svære psykiske symptomer

Auditpanelet vurderer generelt at massagen *har* bidraget til at lindre de svære symptomer i perioden, men dog kun kortvarigt og derfor vurderes det, at massagen har haft en *begrænset indflydelse* på de svære psykiske symptomer. Det påpeges også her, at Kate selv vurderer, at massagen har haft nogen betydning på dette område.

- Det kan udledes af Kates egne besvarelser, at hun opnår en generel, kortvarig lindring. Hun siger selv, at hun får færre smerter, og det giver hende en oplevelse af at have det bedre. Hun oplever afslapning, og det giver ro for tankerne. Hun siger også, at hun generelt oplever sig mere afslappet og bedre tilpas efter massagen.
- Panelet konkluderer, at selv en kortvarig lindring er et positivt skridt, ligesom det er positivt, at Kate tør tage imod berøring og reflektere over betydningen af at modtage massage, hendes problematik taget i betragtning.

Er der særlige forhold, der har haft betydning for udbyttet?

Det vurderes, at Kate generelt har fået et mindre udbytte af massagen i svære perioder. I de perioder har hun haft svært ved at modtage berøring og har ofte valgt at aflyse, eller helt udeblive fra massagen.

- For Kates vedkommende fremhæves også, at massagen måske er for nært koblet til hendes til hendes kerneproblematik, hvor vanskeligheder med mad og krop er i centrum. Det kan være vanskeligt for Kate at tillade sig selv noget, der er godt, og vanskeligt at være sammen om et fælles tredje, der er så kropsligt.

- Samtidig fremhæves også, at hun *har* haft udbytte af at være tilbudt kontakten kontinuerligt over en længere periode. Hun har fået erfaringer med at være i en kropslig oplevelse, som hun kan bygge videre på. *"Det er stort, at hun kan tilbydes et kropsligt rum, som hun kan holde ud at være i"*.
- I Kates tilfælde har det været afgørende, at massøren har været en integreret del af Ungdomshjemmet Holmstrupgård og har evnet, at holde den rigtige balance i forløbet. For unge med en lignende problematik vurderes det, at pædagogisk massage både kan forværre og forbedre den unges kropsoplevelse, og der må være en særlig opmærksomhed på ikke at overskride grænser.

Situationer, hvor massagen har haft en særlig negativ eller særlig positiv indvirkning på den generelle trivsel?

Auditpanelet vurderer, at der har været nogle situationer, hvor massagen har haft en særlig positiv indvirkning på Kates generelle trivsel. Her fremhæves de forhold, som Kate selv nævner, fx:

- Større velbefindende umiddelbart efter massage
- Afslapning og større overskud fysisk på grund af færre spændinger
- Mere aktiv og bedre til at gøre gode ting for sig selv
- En lille bedring i, hvordan hun har det med sin krop
- Samtidig fremhæver flere paneldeltagere, at Kate har oplevet selv at kunne omsætte redskaber fra massagen til at reducere angst i andre situationer.
- At arbejde konkret med at sætte fokus på de gode ting, som Kate gør for sig selv i hverdagen, vurderes også som noget, der har gjort en lille forskel i en periode.
- Derudover fremhæves situationer fra afdelingen, hvor Kate har haft dårlige dage og har haft svært ved at komme op, men det til trods har været i stand til at komme af sted til massagen. Samtidig observeres, at massagen har medført, at Kate er mere tilbøjelig til at slappe af i det offentlige rum.

Vurdering af Lises udbytte af pædagogisk massage

Lise er 21 år ved start i massageprojektet og har diagnoserne A: F 20.9 Skizofreni, uspecificeret, samt B: R 41.8 symp og abn fund vedr. erkendelsesevne (inkl. Inferioritas intellektualis).

Lise er psykotisk funderet og sanseligt forstyrret. Hun fremtræder som en meget psykotisk pige, der er meget optaget af en indre forestillingsverden. Virker udflydende, fraværende og tilbagetrukket. Opleves til tider forpint. Lise er kropsligt forstyrret og har kropslige vrangforestillinger. Hun føler sig forkert sat sammen og har svært ved at mærke afgrænsning af hendes krop.

Målsætninger for pædagogisk massage

Lises mål/ønsker	Massagegivers mål
Få en bedre føling med min krop Modtage massage for min velfærds skyld Føle at jeg bliver løsnet op i muskler og led Blive bedre til at slappe af Bruge massagen til at vågne lidt op Få hvile i mit indre velvære Bruge massagen til at slappe af når jeg skal lave lektier og vær sammen med de andre	Øge Lises kropsbevidsthed. Arbejde med afgrænsning og tilstedeværelse i egen krop Øget arousal

Generelt vurderer panelet, at Lise i høj grad af profiteret af massagen, særligt i forhold til at få en kropslig afgrænsning og lindring i forhold til hendes psykotiske symptomer. Det vurderes, at Lise er mindre psykotisk efter at have modtaget massage, og hun fremstår mere samlet. Lise modtager derfor også løbende massage på afdelingen ud over deltagelsen i massageprojektet.

Indledningsvis skal det også bemærkes, at panelet påpeger, at Lise kan have en tendens til at sige det, hun tror personalet gerne vil høre. Dette tillægges betydning i tolkningen af nogle af hendes udsagn, men det vurderes samtidig, at det er muligt at skelne mellem, hvornår Lise udtaler sig for at tilfredsstille andre og hvornår hun med egne ord beskriver, hvilke mål hun har med massagen og hvad hun får ud af massagen.

Virkning af pædagogisk massage for Lise

Fysisk velvære

Auditpanelet finder, at massagen i nogen grad har medført større fysisk velvære hos Lise.

- Panelet lægger vægt på, at Lise selv angiver, at hun føler et større fysisk velvære og at hun oplever massagen som behagelig og afslappende. Hun angiver også, at hun bedre kan mærke sig selv efter massagen.
- De auditdeltagere der kender Lise oplever desuden, at massagen generelt gavner hendes fysiske velvære. Massagen samler hende og gør hende mindre psykotisk. Hun virker mere rolig efter massagen.

Større fysisk overskud til at indgå i dagligdagsaktiviteter

Auditpanelet er delt i deres vurdering af, om Lise opnår større fysisk overskud som følge af massagen. Nogle deltagere vurderer, at det i nogen grad er tilfældet, mens andre vurderer i mindre grad.

- På den ene side fremhæves Lises egne oplevelser af at være blevet mere aktiv, efter hun er begyndt på pædagogisk massage. Lise fremhæver også, at hun føler sig mere vågen og mere koncentreret. Hun føler sig i bedre humør og kan bedre overskue tiden lige efter massagen.
- Denne oplevelse understøttes af de auditdeltagere, som kender Lise godt. Her opleves også en tendens til, at hun er mere deltagende i det øvrige miljøterapeutiske arbejde. Det vurderes, at den kropslige afgrænsning mindsker de psykotiske tanker og vrangforestillinger og giver hende mere energi.
- På den anden side fremhæves, at det Lise generelt er meget præget af de psykotiske symptomer, som trætter hende. Det vurderes, at virkningen er begrænset til tiden lige efter massagen.

Bedre kropsfornemmelse og større accept af egen krop

Generelt vurderer auditpanelet, at massagen har medført en markant bedring i forhold til at skabe en større kropsbevidsthed hos Lise.

- Det vurderes, at Lise har gavn af at mærke sin faktiske krop, dens grænser og placering, som følge af hendes kropslige vrangforestillinger. Pædagogisk massage har givet hende en oplevelse af afgrænsning og det opleves, at hun i højere grad mærker sin krop. Lise angiver også selv, at massagen hjælper hende til at mærke sin krop, og at de kropslige vrangforestillinger er aftaget.

Reduktion af oplevelse af angst

Generelt vurderer panelet, at massagen i mindre grad har medvirket til at reducere angst, men at Lise vil have stor gavn af at modtage massage i et større omfang.

- Panelet lægger vægt på at Lise svinger meget i sin vurdering af, om massagen reducerer hendes angst. I den ene opsamling vurderer hun, at det slet ikke er tilfældet, til at hun i nogen grad oplever, at massagen reducerer angst.
- Lises angst vurderes som en del af hendes skizofrene problematik, og det er de psykotiske oplevelser, som gør hende angst. Angsten mindskes i det øjeblik hun får hjælp til at mærke grænser igennem massagen, men varigheden er begrænset. Derfor vurderer panelet at mere massage på selve afdelingen ville gavne Lise og være optimalt. Den pædagogiske massage skulle også optimalt set være 2 gange om ugen.

Reduktion af depressive tanker

De fleste auditdeltagere vurderer her, at massagen har haft nogen betydning i forhold til at reducere depressive tanker hos Lise, mens andre deltagere ikke har fundet temaet relevant. I den forbindelse diskuteres om Lises depressive tanker, foranlediget af det at hun er syg, skal kategoriseres som en sorgreaktion eller en del af et depressivt mønster.

- Lise angiver selv at massagen i nogen grad har medvirket til færre depressive tanker. Det bemærkes desuden, at når massagen hjælper Lise til at kunne mærke sin krop og gøre hende mindre psykotisk, så har det en positiv indvirkning på hendes humør.

Reduktion af psykotiske oplevelser

Auditpanelet vurderer generelt, at massagen *har* medvirket til at mindske de psykotiske oplevelser i massageperioden.

- Panelet fremhæver, at Lise selv giver udtryk for, at hun oplever sig som mere samlet, at hun er mere sikker på sig selv og kan sige fra. Det er også deltagernes opfattelse, at hun generelt er mere samlet og nærværende efter massagen, men vurderet generelt hen over massageperioden, så fremstår hun stadig som en pige, der har belastende psykotiske oplevelser.
- De deltagere i auditpanelet, som kender Lise oplever en stor positiv forandring fra start og til slut i forløbet, og det vurderes, at massagen har været en understøttende faktor i denne positive udvikling. Samtidig vurderer panelet også, at der kan være række øvrige faktorer knyttet til ungdomslivet, som også har påvirket Lises positive udvikling.

Lindring af svære psykiske symptomer

Auditpanelet vurderer også, at massagen i nogen grad har bidraget til at lindre de svære symptomer i perioden.

- Det fremhæves, at Lise generelt virker mere samlet, afslappet og veltilpas efter massagen. Hun beskriver selv, at hun gennem massagen kan mærke sig selv. Panelet vurderer, at det er godt og lindrende for Lise at få bekræftet, at 'benene sidder fast på kroppen' og hun har mindre forvrængede kropsoplevelser. Det fremhæves desuden, at der er god overensstemmelse mellem hvad Lise og kontaktpædagogen vurderer.

- Panelet diskuterer her desuden betydningen af, at Lise tager et behandlerprog til sig og gengiver behandlerudtryk. Det diskuteres, om det i nogle tilfælde kan være for meget for Lise at skulle forholde sig til lange dokumentationsskemaer. Både i forhold til kognitiv forståelse og i forhold til, at det for denne målgruppe netop kan være svært at adskille sig selv fra omverdenen og sortere i stimuli.
- Samtidig påpeges, at det ikke er svært at fornemme, hvornår et udsagn er udtryk for Lises egen oplevelse, og hvornår det er gengivelse af behandlerens ord.
- Fra massørens side fremhæves, at de to piger i projektet, som lider af psykoser selv formulerer at de *"bedre kan mærke deres kroppe efter massagen"*. Derudover har Lise også selv med egne ord formuleret en række mål for massagen.

Er der særlige forhold, der har haft betydning for udbyttet?

Auditpanelet vurderer, at især i svære perioder vil Lise profitere af massagen, fordi hendes psykoser har et meget kropsligt udtryk.

- Det vurderes samtidig, at Lise har særlige ressourcer til at indgå i kontakten med massør og at hun i høj grad er i stand til at profitere af massagen. Her lægges igen vægt på, at Lise i høj grad har profiteret af forløbet, fordi kropslige vrangforestillinger fylder meget i hendes problembillede.
- Lises udbytte knytter sig også til personlige ressourcer og der kan altså ikke på baggrund af dette forløb konkluderes, at alle med diagnosen skizofreni vil få samme udbytte af pædagogisk massage.

Situationer, hvor massagen har haft en særlig negativ eller særlig positiv indvirkning på den generelle trivsel?

Auditpanelet vurderer, at massagen på flere områder har stor betydning for Lises generelle trivsel

- Panelet fremhæver her, den positive effekt lige efter massagen. For Lise er det en stor forandring, at massagen giver hende ro og samler hende i et par timer efter massagen, fordi de psykotiske symptomer er så dominerende i hendes hverdag.
- Panelet lægger også vægt på, at Lise beskriver, at hun får mere energi, mere overskud i hverdagen og oplever sig mindre isoleret. De lægger også vægt på, at der kan ses en direkte effekt i timerne efter massagen, hvor Lise oplever at være mere koncentreret og bedre at kunne klare sin skole.

Vurdering af Antons udbytte af pædagogisk massage

Anton er 20 år ved start af massageforløbet og har følgende problembillede:

Anton har diagnoserne F20.3: Udifferentieret skizofreni samt F.84.9: Gennemgribende udviklingsforstyrrelse, uspecificeret. Antons symptombillede består overvejende af særlige tankemønstre ofte af "pseudofilosofisk karakter" og "sort tale". Det kan således være svært for andre at følge hans tankegang. Han er i perioder svært psykotisk med hallucinationer med svære vrangforestillinger samt et nærmest uforståeligt sprog.

Målsætninger med pædagogisk massage

Antons mål/ønsker	Massagegivers mål
Blive mere bevidst om min krop/kropsbevidsthed Blive bedre til at slappe af	Arbejde med kontakt - relationer – tillid Afspænding/fysisk – psykisk velvære Kropsbevidsthed Arbejde med kontakt til – og udtryk for følelsesmæssige oplevelser

Generelt har panelet haft lidt dårlige forudsætninger for at vurdere Antons forløb, fordi hans forløb er afsluttet før de øvrige unges, og fordi Antons daværende kontaktpædagog ikke har haft mulighed for at deltage i panelet.

Det vurderes dog, at Anton på flere områder har haft gavn af massageforløbet. Panelet vurderer, at massageforløbet alt i alt har haft en positiv betydning for Anton set i lyset af hans generelle problematik og ud fra de mål og ønsker, som Anton har haft til forløbet.

Virkning af pædagogisk massage for Anton

Fysisk velvære

Auditpanelet finder, at massagen i nogen grad har medført større fysisk velvære hos Anton.

- Panelet lægger vægt på, at Anton selv angiver at have opnået et større fysisk velvære og oplever at være mere afslappet og kropsligt afgrænset efter massagen. Det vurderes, at han var glad for at modtage massage, både ud fra hans egne tilkendegivelser og ud fra skriftlige vurderinger fra hans kontaktperson.
- Det vurderes også, at det fysiske velvære er begrænset til under og efter massagen. Anton angiver dog en enkelt gang, at virkningen kan vare en uge.

Større fysisk overskud til at indgå i dagligdagsaktiviteter

Det vurderes, at der ikke er tilstrækkelige dokumentation til at besvare dette spørgsmål.

Bedre kropsfornemmelse og større accept af egen krop

Panelet har generelt vanskeligt ved at vurdere dette spørgsmål og afgøre, i hvilken grad det er positivt for Antons kropsbevidsthed at modtage massagen.

- Panelet fremhæver, at Anton selv på den ene side i høj grad oplever en bedre kropsfornemmelse, mens han på den anden side kun i mindre grad oplever en større accept af egen krop. Det vurderes også, at Anton har været meget optaget af massageforløbene og efterfølgende givet udtryk for, hvad han har mærket og oplevet, fx hvor på kroppen han var kold og varm osv.
- Panelet fremhæver også, at Antons drive i forhold til at møde op til massagen er positivt. Han ville ikke møde frem, hvis massagen ikke gav ham et positivt udbytte.
- Panelet bemærker endvidere, at massagegangene ofte har været efterfulgt af abstrakt, svært forståeligt og i nogle tilfælde psykotisk tale. Her er det svært at afgøre, om massagen forstærker nogle psykotiske tankemønstre og derved bliver til en uhensigtsmæssig kropsoplevelse, eller om Anton blot kommunikerer sine kropsoplevelser på et mere filosofisk og abstrakt plan. Det fremhæves også her, at Antons udtalelser er relateret til kroppen og derved kan ses som en impuls på at have modtaget massagen.
- Samtidig påpeger panelet, at når massagen udløser psykotiske oplevelser, er det vigtigt at arbejde med grounding og få impulser.
- Det vurderes også, at Anton, sammenlignet med Lise, kan have sværere ved at profitere af den tætte relation i pædagogisk massage, fordi han har mindre gode relationsoplevelser med sig.

Reduktion af oplevelse af angst

Generelt vurderer panelet, at massagen slet ikke har medvirket til at reducere angst, baseret på Antons egen vurdering. Det skal dog her bemærkes, at vurderingen fra kontaktpersonen

var, at massagen i nogen grad har medvirket til at reducere angst. Panelet modtog først dette dokument efter de individuelle vurderinger var foretaget.

Reduktion af depressive tanker

Panelet vurderer også på dette spørgsmål, at massagen slet ikke har medvirket til færre depressive tanker hos Anton, baseret på Antons egen besvarelse.

Reduktion af psykotiske oplevelser

Auditpanelet vurderer generelt, at massagen, i modsætning til Lise, slet ikke har medvirket til at mindske de psykotiske oplevelser i massageperioden hos Anton.

- Også her lægges vægt på Antons egen vurdering og det bemærkes, at han selv påpeger, at de kommer, når de kommer.

Lindring af svære psykiske symptomer

Auditpanelet fremhæver, at det er vanskeligt at vurdere i hvilken udstrækning de svære psykiske symptomer er lindret på baggrund af det udleverede materiale. Panelet fremhæver dog følgende:

- Massagen har givet velvære og afslapning. Det fremhæves af Anton selv som dejligt, og han oplever at drømme under forløbene.
- Massagen kan være et redskab til at få kontakt til gamle følelser og det åbner op for en videre bearbejdning. Følelsesgennembruddet og kontakten er positiv.
- Samtidig vurderer massagegiver selv, at det har været et vanskeligt forløb. Det var svært at fastholde fokus og få uddybet Antons tanker, fordi refleksionerne kunne have psykotisk karakter.
- I materialet fra kontaktpædagogen fremgår det, at Anton har flere kropslige vrangforestillinger efter massagen, men herefter opleves han som mere samlet.
- Relateret til Antons egne mål for massagen (større kropsbevidsthed og at blive bedre til at slappe af) vurderes det som et positivt forløb.

Er der særlige forhold, der har haft betydning for udbyttet?

Det vurderes, at Antons svært psykotiske perioder og hans generelle mistillid til personalet har haft en betydning for udbyttet af forløbet.

- Det har desuden haft betydning for udbyttet, at det har været vanskeligt at følge Antons associationsrække og sprogbrug i samtalerne om massagen.
- Det vurderes også, at dobbeltrollen som afdelingspædagog og massør har været vanskelig, fordi der her er tale om at kunne håndtere to meget forskellige opgaver.
- Antons kropslige vrangforestillinger gør ham velegnet til massage. Det vurderes dog, at der er en hårfin balance, hvor det er vigtigt løbende at vurdere, om massagen medfører flere psykotiske oplevelser.

- Samtidig drøftes, at det også løbende skal vurderes, om Anton er klar til at rumme de følelsesmæssige reaktioner som massagen kan igangsætte.

Situationer, hvor massagen har haft en særlig negativ eller særlig positiv indvirkning på den generelle trivsel?

Auditpanelet vurderer, at det er vanskeligt på baggrund af materialet at tage stilling til dette spørgsmål. Følgende kommentarer kommer dog med:

- Der ses en positiv udvikling undervejs i forløbet, vurderet på Antons egne kommentarer til massagen over tid
- Det vurderes, at massagen alt i alt har været været udbytterig, fordi Anton i mange andre situationer, er en dreng, der har tendens til at 'forsvinde'.
- Det påpeges også, at det har været u hensigtsmæssigt for vurderingen, at han blev præsenteret som et 'mindre godt forløb'.

Delkonklusion 2

Den systematiske gennemgang af de fire cases udgør et grundigt afsæt til at uddybe og nuancere resultaterne af den generelle evaluering.

Generelt kan de unges positive vurderinger af massagen genkendes af personalet på de respektive afdelinger og auditten underbygger og uddyber de resultater, som blev fremhævet i den generelle vurdering.

- Det vurderes, at alle de fire unge har profiteret af massagen. Hanne og Lise har haft problemstillinger, der har været meget velegnede til at modtage massage og har derfor haft meget udbytterige forløb. Anton og Kate har hver især nogle individuelle problemstillinger, der i udgangspunktet gør det vanskeligere at indgå i et massageforløb, men også for disse unge har massagen haft en positiv virkning, bl.a. i form af større fysisk velvære, afslapning og kortvarig lindring af de psykiske symptomer. Her fremhæves særligt massagegivers fornemmelse for ikke at overskride de unges grænser.
- Auditpanelet fremhæver dog også, at de unges egne vurderinger ikke altid er identiske med det der observeres af personalet. De unge oplever ind i mellem selv en positiv reduktion af psykiske symptomer, som ikke kan genkendes af personalet på afdelingerne. Samtidig påpeges, at de unges vurderinger kan være påvirket af 'dagsformen'.
- Auditpanelets vurderinger, af de unges oplevelse af reduktion af psykiske symptomer, viser også at oplevelser af angst, selvskadende adfærd og depressive tanker har meget forskelligt udtryk hos de unge. De unges vurderinger af massagens virkning på disse områder, skal derfor ses i lyset af, at det dækker over de unges meget forskelligartede definitioner af disse begreber.
- Auditpanelet vurderer i lighed med tolkningerne af det generelle dokumentationsmateriale, at massagen generelt er med til at forstærke gode perioder hos de unge, mens massagen ikke i sig selv kan give større fysisk overskud i perioder med mere modgang. Det fremhæves dog også, at de unges motivation til at komme til massagen, selv i dårlige perioder, er positivt.
- Endelig fremhæver panelet, at det for nogle unge kan være vanskeligt at forholde sig til massagens virkning og for andre unge kognitivt at forstå og koncentrere sig om at besvare dokumentationsskemaerne.

Sammenhæng med den øvrige behandling

I det sidste del af auditanalysen samles for det første op på sammenhængen mellem mål i pædagogisk massage og mål i det øvrige arbejde på Holmstrupgård på tværs af de fire sager.

For det andet præsenteres panelets drøftelser af de mere generelle spørgsmål, herunder tværgående organisering og massagens formål og rækkevidde. I disse drøftelser var der tillige åbnet op for at de øvrige massageforløb, samt kendskab til pædagogisk massage kunne inddrages.

Sammenhæng mellem mål i pædagogisk massage og mål i den øvrige miljøterapeutiske indsats

Det vurderes, at der er en god sammenhæng mellem målene i den pædagogiske massage og det øvrige arbejde på Holmstrupgård, men at det fortsat er muligt at skabe en bedre sammenhæng og større integration.

- I forhold til målene fremhæves bl.a., at dokumentationsmaterialet viser, at kontaktpædagogerne oplever en sammenhæng og en rød tråd. Sammenhængen afspejles også af, at målene er fastsat ud fra samtaler med kontaktperson på baggrund af handleplaner og observation af funktionsområder og ud fra samtaler med den unge selv.
- Det vurderes, at der er lidt større sammenhæng mellem målene i massageprojektet og målene på afdelingen Pilen. Her er gode forudsætninger for løbende at udveksle informationer, i det massør også er ansat på Pilen. Samtidig vurderes det også, at der her er et interessefællesskab, hvor arbejdet med den kropslige dimension også vægtes højt af andre medarbejdere.
- Som eksempel på manglende integration fremhæves, at Kates konkrete oplevelse af at have opnået redskaber til at reducere angst i højere grad kunne være videregivet til det øvrige personale. Det vurderes som vigtigt at opnå en god integration mellem massagen og det øvrige arbejde for at opnå en god synergi i den samlede indsats.

Tværgående samarbejde og organisering

Kendskab til Pædagogisk Massage

Generelt vurderer auditpanelet, at der er noget kendskab til massagen på Holmstrupgård, men at dette kunne være bedre.

- Panelet vurderer, at der for det første er behov for, at personalet på de to deltagende afdelinger har et basiskendskab til, hvad projektet går ud på, og hvem der kan have gavn af at deltage. For det andet er der behov for at etablere nogle kommunikationsveje, sådan at personalet omkring de unge, der allerede indgår i forløbet, er informeret, når der sker noget vigtigt i messagesessionerne og omvendt.
- Det vurderes, at der til trods for et generelt informationsmøde og et møde på den ene afdeling om projektet ikke er tilstrækkeligt kendskab til massageprojektet fra personalets side.
- Det fremhæves også, at kontaktpædagogerne hurtigt får kendskab til projektet og de virker generelt informeret om, hvilke mål der arbejdes med. I tillæg hertil kan der være behov for at have en tæt kontakt i hverdagen. Her kan mere tid til massør til at skrive dagbogsnotater og deltage i teammøder være relevant for at udbygge kontakten og skabe større integration.
- Det vurderes i forlængelse heraf også, at der ikke har været tilstrækkelig løbende kontakt mellem kontaktpersonerne og massør i løbet af projektet på grund af manglende tid i projektet.
- Undervejs har det været prioriteret fra massørens side at deltage i teammøder, men hun har ikke haft mulighed for at deltage i behandlingskonferencer på begge afdelinger.
- Det vurderes, at det har været en barriere for kommunikationen, at massøren ikke har haft adgang til en computer i massagerummet, der var koblet til Bosted Systemet (elektronisk dagbog), så information kunne gives videre til afdelingspersonalet i forlængelse af en messagesession.

Organisering af projektet

Auditpanelet har vurderet, om den nuværende organisering af pædagogisk masse er tilfredsstillende (faciliteter, timer til rådighed, udbytte set i forhold til ressourcer osv.).

- Generelt vurderer auditpanelet, at den nuværende organisering ikke er optimal og der efterspørges bedre rammer og flere ressourcer.
- Generelt er der stor ros til massøren i forhold til, hvad der er kommet ud af de få timer, der har været til rådighed i projektet. Massørens drive og engagement har haft stor betydning for, hvor langt projektet er kommet.
- Det vurderes, at faciliteterne er mangelfulde. Der efterspørger æstetisk smukkere rammer og etablering af et sanserum. Samtidig har der manglet mulighed for at

kunne formidle resultaterne fra massagen i det daglige. Auditpanelet vurderer, at dette har været en af de væsentligste barrierer for at projektets resultater ikke er integreret i det daglige arbejde.

- Der er behov for mere tid til samarbejde med kontaktpersoner og psykologer og en større grad af formalisering omkring dette.
- Det vurderes at dokumentationen i projektet har taget meget tid. Det har desuden været prioriteret, at der skulle være tid til at have 6 unge i projektet af gangen. Denne prioritering har betydet mindre tid til formidling af projektet.
- På baggrund af de positive resultater for de unge, der har deltaget efterspørges ressourcer til, at nogle unge kan modtage massage to gange om ugen. Samtidig efterspørges flere timer til at styrke samarbejdet og kendskabet til massagen i afdelingerne.

Formål og rækkevidde

Massage alene som frirum?

Skal pædagogisk massage alene opfattes som et frirum, der giver trivsel og velvære, eller skal massagen anvendes i samspil med andre behandlingsindsatser?

Det påpeges at pædagogisk massage altid vil være mere end blot et frirum. Pædagogisk massage kan ikke ses isoleret fra de øvrige behandlingsindsatser. Det vurderes dog, at emnet er relevant at diskutere i forhold til en fremtidig visitationsproces. Er ønsket om et frirum et gyldigt argument i forhold til at blive tildelt pædagogisk massage?

- Der bør være åbenhed overfor, at de unge kan bruge tilbuddet, som det passer bedst til dem. Nogle unge vil kunne komme længere i forløbet, fordi de møder regelmæssigt op, mens andre har brug for at kunne gå til og fra – og dem skal projektet også kunne rumme. Massagen skal være et åbent rum, hvor der ikke er for mange krav til, hvor 'dårlig' man skal være for at kunne blive tildelt massage.
- Massagen skal både opfattes som frirum og som en indsats i samspil med de andre indsatser. Der skal fortsat opstilles mål for massagen, der passer ind i handleplanen og som aftales med kontaktpersonerne. Derved sikres integrationen til de øvrige indsatser. Ambitionen for nogle af de unge må være at tilbyde et frirum, men massagen indgår stadig i et samspil med de andre behandlingsindsatser. Når de unge ankommer til Holmstrupgård, er der et mål med opholdet, og her skal det tydeliggøres, at pædagogisk massage er et af mange midler til at nå dette mål.
- Det skal afklares, hvilke forventninger ledelsen har til pædagogisk massage, og hvilke procedurer, der skal være i forhold til visitationen. I visitationen er det endvidere vigtigt at være opmærksom på massørens kompetencer og erfaringsniveau.
- Det vurderes som centralt at bibeholde frivillighedsprincippet i visitationsprocessen og sikre, at de unge er motiverede til at deltage.

Hvilke unge profiterer mest?

Auditpanelet har afslutningsvist vurderet, om der på baggrund af de foreløbige erfaringer med pædagogisk massage kan observeres særlige problemstillinger, hvor massagen synes at have en særlig positiv virkning? (fx typer af diagnose, eller typer af fysiske og psykiske problemer)

Auditpanelet vurderer, at der ikke kan udtales noget entydigt om, hvilke typer af unge, der vil profitere mest af et massagetilbud. Det må fortsat først og fremmest bero på en individuel vurdering.

- Det vurderes dog, at unge der har brug for afgrænsning hurtigt vil profitere af massagen, mens unge med sociale isolationsproblematikker også vil have gavn af massagen set i et lidt længere tidsperspektiv.
- Samtidig vurderes, at det er en fordel for forløbet, at de unge har en selvforståelse af, at de har gavn af massagen. Den somatiske indgang til massageforløbet (f.eks. oplevelse af fysiske spændinger) kan ofte øge motivationen, fordi der er en mærkbar forskel og et udbytte med det samme.

Hvilke unge profiterer mindst?

På samme vis har panelet vurderet, om der på baggrund af de foreløbige erfaringer med pædagogisk massage kan observeres særlige problemstillinger, hvor massagen synes at have en særlig negativ virkning? (fx typer af diagnose, eller typer af fysiske og psykiske problemer)

- Det vurderes, at nogle psykotiske unge kan have sværere ved at få udbytte af pædagogisk massage, selvom de ofte kan have det svært med deres kropsfornemmelser. Samtidig skal det vurderes om massagen kan forstærke de psykotiske oplevelser.
- Det understreges, at massørens rolle er afgørende, for at undgå en negativ virkning. Det vurderes som vigtigt, at massøren har et godt kendskab til den unge, er god til at aflæse den unges signaler og er i stand til at afstemme massagen herudfra, især i forhold til svære problemstillinger som psykoser og skizofreni
- Panelet fremhævede også, at for unge med kontakt- eller relationsforstyrrelser vil massagen kunne udløse voldsomme psykiske reaktioner, og massøren skal være forberedt på dette. Her er det særligt vigtigt med et godt samarbejde mellem massør og psykolog, hvis der er behov for viderebearbejdning.

Evalueringmæssige konklusioner

Hovedformålet med evalueringen af dette projekt er, som tidligere nævnt, at besvare følgende evalueringsspørgsmål:

1. I hvilket omfang og på hvilket område har de unge, der deltager i projektet, fået et positivt udbytte af pædagogisk massage?
2. I hvilket omfang er pædagogisk massage medvirkende til at lindre de unges belastende psykiske symptomer, herunder reducere psykiske og fysiske spændinger?

Derudover har der været en række overordnede målsætninger med projektet:

- At give den unge omsorg, tryghed, ro og lindring fra svære symptomer
- At reducere psykisk og fysisk anspændthed/spændinger
- At formindske brugen af beroligende medicin, som gives ved særligt behov, fx angst og uro
- At styrke den unges selvværd gennem oplevelse og bevidstgørelse om sin værdi i sig selv
- At skabe grundlag for velvære, trivsel og mulighed for overskud til positiv udvikling og læring
- At give den unge mulighed for at opleve et tillidsfuldt og fortroligt samspil med en anden, og hermed mulighed for at arbejde med sociale relationer

Evalueringsspørgsmål 1

I forhold til det første evalueringsspørgsmål kan det entydigt konkluderes, at alle medvirkende unge har fået et positivt udbytte i forhold til at deltage i pædagogisk massage.

Alle unge oplever, at pædagogisk massage reducerer fysiske spændinger. For mange unge giver massagen et større fysisk velvære, mere energi og større overskud til at håndtere udfordringer i dagligdagen. Flere unge lægger stort vægt på, at massagen udgør et tiltrængt frirum fra de svære og ofte meget belastende psykiske symptomer.

Auditpanelet vurderer på samme vis, at alle de fire unge der indgik i auditforløbet har profiteret af massagen. To af de fire unge har haft problemstillinger, der har været meget velegnede til at modtage massage og disse unge har derfor haft meget udbytterige forløb. Her vurderer panelet, at massagen bl.a. haft betydning for humør og aktivitetsniveau, koncentrationsevne, kropsfornemmelse, psykotiske oplevelser og reduceret oplevelsen af angst i forhold til at være sammen med andre.

De to øvrige unge har haft psykiatriske problemer, der har gjort det vanskeligere at indgå i et massageforløb, men det til trods har også disse unge haft et positivt udbytte af massagen. I disse to forløb vurderer auditpanelet bl.a. at massagen givet større velbefindende umiddelbart efter massagen, større kropsbevidsthed og konkrete redskaber til at reducere angst.

Evalueringspørgsmål 2

Massagen vurderes af flere unge at være medvirkende til at *lindre* belastende psykiske symptomer og nogle unge vurderer, at massagen i varierende omfang har været med til at *reducere* belastende psykiske symptomer.

Massagens virkning i forhold til reduktion af belastende psykiske symptomer skal tolkes med varsomhed og det er svært at fastslå en direkte virkning mellem massagen og en oplevelse af reduktion. Flere unge fremhæver dog selv en virkning, særligt i forhold til at reducere angst, depressive tanker og selvskadende tanker og handlinger. Samtidig ses at nogle unge også oplever at massagen bidrager til at reducere psykotiske oplevelser, mens der for andre unge slet ikke opleves en virkning på dette område.

Det er her væsentligt at bemærke, at de unges oplevelser af særligt angst, depressive tanker og selvskadende tanker og handlinger dækker over meget forskelligartede definitioner.

Auditpanelet vurderer generelt, at for de unge, der har gavn af en kropslig afgrænsning vil massagen have en særlig positiv virkning, mens unge med sociale isolationsproblematikker også vil profitere af massagen på lidt længere sigt.

Vurderes resultaterne af Projekt Pædagogisk Massage i relation til projektets overordnede målsætninger må disse vurderes, langt hen ad vejen, at være opfyldt. Flere unge fremhæver, at massageforløbene opleves som trygge, de har tillid til den pædagogiske massør, og massagen giver mange unge ro og umiddelbar lindring fra svære symptomer. Flere unge oplever også, at massagen skaber balance og giver ny energi, der i gode perioder kan omsættes i større psykisk overskud og som påvirker den generelle trivsel.

Litteraturliste

Isager, Anne-Mette Kamper: Om Auditmetoden – en guide til læring og kvalitetsudvikling i fagpraksis, Center for Kvalitetsudvikling, Region Midtjylland, 2009.

Jørgensen, Birte Bloch: Sammenfatning af projektføløbet marts 07 – september 07.

Jørgensen, Birte Bloch: Sammenfatning af projektføløbet september 07 – marts 08.

Jørgensen, Birte Bloch: Sammenfatning af projektføløbet marts 08 – marts 09.

Tollefsen, Erik og Borup, Hanne: Berøring & dets betydning. Massage som pædagogisk redskab, Systime, 2002.

Projektbeskrivelse for Projekt Pædagogisk Massage på Holmstrupgård.

Bilagsoversigt

Bilag 1: Arbejdsnotat - modtager

Bilag 2: Arbejdsnotat - giver

Bilag 3: Opsamling/status - modtager

Bilag 4: Opsamling/status - giver

Bilag 5: Spørgeguide, statusinterview

Bilag 6: Skema til kontaktperson

Bilag 7: Auditskema 1

Bilag 8: Auditskema 2

Bilag 9: Eksempel på Sagsoversigt

Bilag 1

Arbejdsnotat – Modtager

Projekt Pædagogisk Massage

Dit navn:	Dato:	Session nr.:
-----------	-------	--------------

Målformulering:

Opfølgning på konkrete mål: Hvordan synes du massagen lige for tiden hjælper dig i forhold til at: (sæt ring om det svar, du synes passer bedst) (Rigtig meget, noget, lidt, slet ikke)

Opfølgning på opgave/opgaver fra sidst: Hvor lang tid holdt en evt. virkning af sidste massage? Er der noget, der har påvirket, at virkningen holdt i kortere eller længere tid?

Hvordan har du generelt haft det den sidste uge? I hvilken grad på en skala fra 1 – 10 (hvor 1 er rigtig skidt – 10 er rigtig godt)

Beskriv med ord:

Hvilke ønsker har du om massageform?

Hvad vil du gerne opnå med massagen i dag?

Hvordan oplevede du massageforløbet?

Hvad optager dig lige nu?

Hvordan har du det lige efter massagen?

Beskriv med ord:

Kommentar i øvrigt:

Opgave til næste gang:

Er der noget du tænker, at vi skal følge op på?

Bilag 2

Arbejdsnotat - Giver

Projekt Pædagogisk Massage

Modtagers navn:	Dato:	Session nr.:
-----------------	-------	--------------

Målformulering:

Opgave fra sidst:

Helhedsindtryk af modtager inden massagen:

Samtale inden massagen:

Hvilke ønsker har modtager for massagen? Er der lavet særlige aftaler?

Massageform:

Beskrivelse af massageforløbet:

Helhedsindtryk af modtager efter massagen:

Samtale efter massagen.

Kommentar i øvrigt. Evt. uddybning af arbejdsnotater:

Opgave til næste gang:

Overvejelser til opfølgning:

Overvejelser til fagligt samarbejde:

Bilag 3

Opsamling/Status - Modtager

Projekt Pædagogisk Massage

Dit navn:	Periode:	Session nr.:
-----------	----------	--------------

Målformulering:

Opfølgning på målformulering:
Hvordan synes du massageforløbet har hjulpet dig indtil nu i forhold til at:
(Rigtig meget, noget, lidt, slet ikke)

Hvordan har du generelt haft det, inden du har fået massage?
Beskriv med ord:
Hvilke ønsker har du haft om massageform? Har der været særlige aftaler?
Hvad har du ønsket at opnå med massagen?

Blev det som du ønskede? (I høj grad, i nogen grad, i mindre grad, slet ikke)

Beskriv med ord:

Er der i forbindelse med at du har fået massage opstået generelle følelser og tanker som udspringer af massagen?

På hvilke områder oplever du, at massage har en effekt?

Hvordan har du i hovedtræk oplevet massageforløbene?

Hvordan har du generelt haft det, efter at du har fået massage?

Beskriv med ord:

Er der noget særligt du har været optaget af?

Hvor lang tid oplever du generelt, at en eventuel virkning af massagen holder?

Hvad har betydning for dig, i forhold til hvor lang tid virkningen af massagen holder?

Kommentar i øvrigt:

Er der noget du tænker, at vi skal følge op på?

Bilag 4

Opsamling/Status – Giver

Projekt Pædagogisk Massage

Modtagers navn:	Periode:	Session nr.
-----------------	----------	-------------

Målformulering:

Vurdering af forløbet indtil nu i forhold til målformuleringen:

Generelt helhedsindtryk af modtager inden massage:

Gennemgående temaer i samtale inden massage:

Modtagers generelle ønsker om massage og særlige aftaler:

Massageformer:

Essensen af massageforløbene:

Generelt helhedsindtryk af modtager efter massage:

Hovedtemaer i samtale efter massagen:

Modtagers generelle kommentar efter massage:

Opgaver ud over registrering af varigheden af massagens eventuelle virkning:

Generelle overvejelser til opfølgning:

Generelle overvejelser mht. fagligt samarbejde:

Bilag 5

SPØRGSMÅL – OPSAMLING / STATUS

Navn:

Periode:

Nr.:

- Hvad var det der gjorde dig interesseret i at modtage massage?
- Hvad forventede du af massagen?
- Hvad blev som du forventede?
- Hvad blev ikke som du forventede?
- Hvordan var det at blive masseret i starten?
- Hvad var svært?
- Hvad var nemt?
- Hvordan har du det med at blive masseret nu?
- Hvad er svært?
- Hvad er nemt?
- Hvad er vigtigt for dig i din kontakt med den der giver dig massage, for at du føler dig tryk og tør åbne dig?
- Har du haft nogen negative oplevelser med massagen? Hvis ja – hvilke?
- Har du haft nogen positive oplevelser med massagen? Hvis ja – hvilke?
- Synes du at massagen indtil videre har medført: (sæt ring om det svar, du synes passer bedst)

At du har færre spændinger?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mere afslappet / rolig?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har et større fysisk velvære?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har mere energi?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mere aktiv?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mere glad?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du sover bedre?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har en bedre kropsfornemmelse?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du bedre kan mærke dig selv?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har en bedre kropsholdning?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har en større accept af din krop?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har en bedre fornemmelse for dine grænser?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mere bevidst om dig selv?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du generelt oplever et større psykisk velvære?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mindre angst?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har færre depressive tanker?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke) Ved ikke

At du oplever mindre tristhed? (ked af det hed, opgiveness)

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har færre selvskadende tanker?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har færre selvskadende handlinger?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har færre psykotiske oplevelser?

(F.eks. tankeforstyrrelser, tanker om at andre er efter dig, hører stemmer, ser syner, oplever kroppen anderledes, mindre/større end den er)

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mindre optaget af tvangstanker?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mindre optaget af tvangshandlinger?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har færre tics?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mindre isoleret?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du er mindre hyperaktiv?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har mindre behov for pn. Medicin?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

At du har mindre behov for kontrol med mad og det at spise?

(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad / slet ikke)

- Beskriv med dine egne ord hvilke psykiske symptomer du har.
- I hvilken grad du oplever at massagen har påvirket/ændret disse?
(i høj grad / i nogen grad / i mindre grad/slet ikke)
- Hvad er blevet reduceret?
- Hvad er blevet øget?
- Har massagen haft indflydelse på hvordan du nu ser på / oplever dig selv? Beskriv.
- Har massagen hjulpet dig?
- Har massagen gjort noget værre?
- Har massagen haft indflydelse på dit samvær med andre? Beskriv.
- Har massagen haft indflydelse på din dagligdag? (F.eks. skole – fritid, er du blevet mere aktiv i forhold til at komme af sted til tingene)

- Hvor lang tid har effekten af massagen været? (Nogle timer, en dag, flere dage, en uge, længere, andet).
- Hvilke påvirkninger / omstændigheder kan have betydning for dig, i forhold til om virkningen af massagen holder i kortere eller længere tid?
- Hvad syntes du, du har fået ud af at udfylde arbejdsnotat-skemaer?

Bilag 6

Dokumentationsskema til kontaktpædagog

Den unges navn:

Periode:

Skema nr.:

Hvordan vurderer du umiddelbart den unges udbytte af pædagogisk massage?

Beskriv:

Beskriv den unges oplevelse af pædagogisk massage, sådan som du har observeret det:

(fx baseret på den unges egne udtalelser om massagen, motivation/manglende motivation i forhold til fremmøde, osv.)

Vurderer du, at pædagogisk massage indtil nu har haft indflydelse på, at den unge (skriv gerne supplerende kommentarer):

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Kommentar
Har en bedre kropsholdning					
Har færre fysiske spændinger					
Er mere afslappet og rolig					
Har større fysisk velvære					

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Kommentar
Har mere energi og overskud					
Sover bedre					
Har en bedre kropsfornemmelse					
Har en større accept af sin krop					
Har et større psykisk velvære					
Har bedre fornemmelse for egne grænser					
Har en generel reduktion i negative psykiske symptomer					
Er mindre angst					
Færre selvskadende handlinger					
Har færre psykotiske oplevelser					
Får mindre beroligende medicin					
Andet (beskriv hvad)					

Har du tilstrækkeligt kendskab til de mål, der arbejdes med i pædagogisk massage lige nu?

Beskriv:

Er der efter din vurdering en tilstrækkelig sammenhæng mellem de mål, der arbejdes ud fra i dagligdagen og den pædagogiske massage?

Beskriv:

Bilag 7

Auditskema sag nr. 1

		 I høj grad	 I nogen grad	 I mindre grad	 Slet ikke	 Stillingtagen ikke mulig pga. manglende dokumentation/ ej relevant
Virkning af pædagogisk massage						
1.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage alt i alt medvirket til <i>et større fysisk velvære</i> hos den unge? (fx færre spændinger, mere afslappet, mindre hovedpine)					
	Beskriv:					
2.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage alt i alt givet den unge <i>et større fysisk overskud</i> til at indgå i de almindelige daglige aktiviteter? (fx i form af mere energi og overskud, bedre humør osv.)					
	Beskriv:					

		 I høj grad	 I nogen grad	 I mindre grad	 Slet ikke	 Stillingtagen ikke mulig pga. manglende dokumentation/ ej relevant
Virkning af pædagogisk massage						
3.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage alt i alt medvirket til at give den unge <i>en større kropsbevidsthed</i> (bedre kropsfornemmelse, større accept af egen krop, bedre kropsholdning)?					
	Beskriv:					
4.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage alt i alt medvirket til <i>at reducere den unges oplevelse af angst</i> (herunder medvirket som et brugbart redskab til at håndtere angst)?					
	Beskriv:					

		 I høj grad	 I nogen grad	 I mindre grad	 Slet ikke	 Stillingtagen ikke mulig pga. manglende dokumentation/ ej relevant
Virkning af pædagogisk massage						
5.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage alt i alt medvirket til <i>færre depressive tanker</i> hos den unge?					
	Beskriv:					
6.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage alt i alt medvirket til at <i>reducere den unges psykotiske oplevelser</i> i massageperioden?					
	Beskriv:					

		 I høj grad	 I nogen grad	 I mindre grad	 Slet ikke	 Stillingtagen ikke mulig pga. manglende dokumentation/ ej relevant
Virkning af pædagogisk massage						
7.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage alt i alt medvirket til at <i>reducere omfanget af selvskadende tanker og handlinger</i> hos den unge?					
	Beskriv:					
8.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage bidraget til at <i>reducere pn. medicin?</i>					
	Beskriv:					

		 I høj grad	 I nogen grad	 I mindre grad	 Slet ikke	 Stillingtagen ikke mulig pga. manglende dokumentation/ ej relevant
Virkning af pædagogisk massage						
9.	Ifølge din vurdering, i hvilken udstrækning har den pædagogiske massage alt i alt bidraget til at <i>lindre</i> den unges svære psykiske symptomer?					
	Beskriv:					
10	Er der særlige forhold knyttet til den unges psykiatriske problemstillinger, der har haft en betydning for udbyttet af pædagogisk massage? (individuelle betingelser som fx særligt svære perioder, særlige symptomer mv.)					
	Beskriv:					

		 I høj grad	 I nogen grad	 I mindre grad	 Slet ikke	 Stillingtagen ikke mulig pga. manglende dokumentation/ ej relevant
11	Har du observeret situationer, hvor massagen har haft enten særlig positiv eller særlig negativ virkning på den unges generelle trivsel? (konkrete situationer, hvor massagen har gjort en forskel)					
	Beskriv:					
Sammenhæng med øvrig behandling						
12	Ifølge din vurdering, er der på tilfredsstillende vis sammenhæng mellem de mål, der arbejdes med i den pædagogiske massage, og de mål, der arbejdes med i den <i>øvrige miljøterapeutiske indsats</i> ?					
	Beskriv:					

Bilag 8

Auditskema til generel vurdering på tværs af udvalgte cases

		 I høj grad	 I nogen grad	 I mindre grad	 Slet ikke	 Stillingtagen ikke mulig
Tværgående samarbejde og organisering						
1.	Ifølge din vurdering, er der generelt tilstrækkeligt kendskab til pædagogisk massage som pædagogisk redskab hos relevante parter internt på Holmstrupgård?					
	Beskriv:					
2.	Ifølge din vurdering, er den nuværende organisering af pædagogisk massage tilfredsstillende (faciliteter, timer til rådighed, udbytte set i forhold til ressourcer osv.)?					
	Beskriv:					

Tværgående diskussionspunkter (medtænk gerne alle de unge, der har modtaget pædagogisk massage)

3.	Skal pædagogisk massage alene opfattes som et frirum, der giver trivsel og velvære, eller skal massagen anvendes i samspil med andre behandlingsindsatser?
4.	Kan der på baggrund af de foreløbige erfaringer med pædagogisk massage observeres særlige problemstillinger, hvor massagen synes at have en særlig positiv virkning? (fx typer af diagnose, eller typer af fysiske og psykiske problemer)
5.	Kan der på baggrund af de foreløbige erfaringer med pædagogisk massage observeres særlige problemstillinger, hvor massagen har haft en særlig negativ virkning? (fx typer af diagnose, eller typer af fysiske og psykiske problemer)
6.	Er der andre væsentlige faktorer, som har haft betydning for de unges udbytte af massagen? (fx motivation, stabilitet af fremmøde osv.)

Bilag 9

Auditforløb vedr. Evaluering af Projekt Pædagogisk Massage

Eksempel på Sagsoversigt, Sag nr. 1

01: Baggrundsoplysninger

02: Observation af funktionsområder, efterår 2007

03: Observation af funktionsområder, efterår 2008

04: Spørgsmål – opsamling/status nr. 1

05: Spørgsmål – opsamling/status nr. 2

06: Spørgsmål – opsamling/status nr. 3

07: Spørgsmål – opsamling/status nr. 4

08: Spørgsmål – opsamling/status nr. 5

09: Arbejdsnotat – opsamling- giver, session nr. 1-12

10: Arbejdsnotat – opsamling- giver, session nr. 13-22

11: Arbejdsnotat – opsamling- giver, session nr. 23-28

12: Arbejdsnotat – opsamling- giver, session nr. 30-39

13: Arbejdsnotat – opsamling- giver, session nr. 40-48

14: Arbejdsnotat – opsamling- giver, session nr. 49-57

15: Arbejdsnotat – opsamling- modtager, session nr. 1-12

16: Arbejdsnotat – opsamling- modtager, session nr. 13-22

17: Arbejdsnotat – opsamling- modtager, session nr. 23-28

18: Arbejdsnotat – opsamling- modtager, session nr. 30-39

19: Arbejdsnotat – opsamling- modtager, session nr. 40-48

20: Arbejdsnotat – opsamling- modtager, session nr. 49-57

21: Dokumentationsskema til kontaktpædagog nr. 1

22: Dokumentationsskema til kontaktpædagog nr. 2

23: Pædagogisk handleplan, 2006/2007

